

AVRUPA SOSYAL ŞARTI VE GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ AVRUPA SOSYAL ŞARTI

Gülnur ERDOĞAN*

I. GİRİŞ

Avrupa Konseyi¹ üyesi devletlerin ve “Şartın İmzacı Tarafları”nın² uymayı kabul ve taahhüt ettikleri Avrupa Sosyal Şartı (Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi), 1961 yılında Turin’de imzaya açılmış ve 1965 yılında yürürlüğe girmiştir.

“Avrupa Sosyal Şartı, temel sosyal ve ekonomik hakları koruyan, medeni ve politik hakları garanti eden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni takviye eden bir Avrupa Sözleşmesi’dir.”³

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) birinci kuşak haklar olarak bilinen temel hakları (yaşam hakkı, işkence yasağı, kölelik ve zorla çalıştırma yasağı, hürriyet ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı gibi) güvence altına alırken, ikinci kuşak haklar olarak kabul edilen sosyal ve ekonomik hakları (çalışma hakkı, örgütlenme hakkı, sosyal güvenlik hakkı, adil ücret hakkı gibi) ise Avrupa Sosyal Şartı koruma altına almıştır.

* Av., İzmir Barosu, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Hukuku Tezsiz Yüksek Lisans öğrencisi.

¹ Merkezi Strasbourg’ta olan ve 1949 yılında 10 Avrupa devletince kurulan hükümetler arası örgüt.

Avrupa Konseyi’ne Atlantik’ten Urallar’a kadar 46 devlet üye olup, Türkiye’de 1949 yılından bu tarafa Avrupa Konseyi’nin bir üyesidir.

² Sözleşmeyi imzalamış ve imzaladığı belgeyle bağlı olacağını kabul ve taahhüt etmiş devlet.

³ Çiçekli, Bülent, *Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber*, Ankara 2001, s. 19.

AİHS'nin 11. maddesi “*sendika kurma ve sendikaya üye olma hakkını*” güvence altına almışsa da, AİHS'nin sosyal hakları içerdğİ söylene-
mez.⁴

Şartın imzalanması ne yeni ne de eski Avrupa Konseyi yeleri için zorunlu değildir. Ancak böyle bir mecburiyet 1974 yılından beri AİHS için bulunmaktadır. lkeler Avrupa Konseyi'ne giriş yaptıkları gün, AİHS'yi imzalamak ve bir yıl sonra da onaylayarak yürürlüğe sokmak zorundadırlar. Ancak “*şartın onaylanması*”⁵ politik olarak etkili şekilde desteklenen bir amaçtır.⁶

Türkiye Avrupa Sosyal Şartı'nı 1989'da imzalamış⁷ olup, bu tarihten itibaren Şart'ın denetim mekanizmaları işlemeye başlamıştır.

Şart, dönem dönem protokollerle takviye edilmiş, yeni haklar Şart'ın kapsamına alınmıştır.

- Protokol No: 1 – 5 Mayıs 1988 tarihli Ek Protokol, 1992 yılında yürürlüğe girmiş olup, 4 grup yeni hakkı korumaya almıştır.

- Protokol No: 2 – 21 Ekim 1991 tarihli Değişiklik Protokolü (Turin Protokolü) ile denetim sistemi gözden geçirilmişti.

- Protokol No: 3 – 9 Kasım 1995 tarihli Ek Protokol ile “*kolektif şikâ-yet sistemi*” tesis edilmiş ve 1 Temmuz 1998'de yürürlüğe girmişti.⁸

Daha sonra gelinen aşamada ise Avrupa Sosyal Şartı, 1996 yılında Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartı olarak yeniden oluşturulmuş ve imzaya açılmıştır.

⁴ elik, Aziz, “Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye'nin çekinceleri”, *Türk-İş Dergisi*, S:366, Mayıs-Haziran 2005, s.91.

⁵ a-Parlamenteler Asamblesi, 1997'de Avrupa Sosyal Şartı veya Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın mümkün olan en geniş sayıda devletçe onaylanmasının sağlanması için kampanya başlatmıştır.

b-Yine 1997'de Strasbourg'ta toplanan 2. Devlet Başkanları ve Hkmet Başkanları Zirvesi, şart için “mümkün olan en geniş bağlılık” çağrısında bulunmuştur.

c- Yine Parlamenteler Asamblesi, yeni devletlerden yapılan üyelik başvurusu ile ilgili görüşünde, başvuru yapan devletlerin “Şartı incelemeyi ve bu süre içinde Şartın hükümlerine uygun politikalar uygulamayı taahhüt etmesini” istemiştir. Andora ve Gürcistan bu istemi kabul ederek, üyeliğe kabulden itibaren 3 yıl içinde Şartı onaylamayı taahhüt etmiştir.

⁶ iekli, *Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber*, s. 217.

⁷ Dönemin alışma Bakanı Cahit Talas tarafından imzalanan Şart, 14 Ekim 1989 tarihinde onaylanmış ve 24 Aralık 1989'da yürürlüğe girmişti.

⁸ iekli, *Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber*, s.19.

“şart ile güvence altına alınan sosyal ve ekonomik hakların korunma alanını genişletmek için yeni önlemler alınması”⁹ hedeflenmiş ve düzenlemeler koruma altında olan sosyal ve ekonomik hakların genişletilmesi yönünde yapılmıştır.

Gözden Geçirilmiş şart’ın VI. Bölüm - K maddesi, şart’ın *“İmza, onay ve yürürlüğe girme”* şeklini düzenlemektedir. Maddeye göre şart’ın onay, kabul ya da uygun bulma koşullarını kabul eden devletlerin *“Onay, kabul ya da uygun bulma belgelerini Avrupa Konseyi Genel Sekreterine vermeleri”* gerekmektedir. Aynı maddenin devamında *“şart’ın, onu daha sonra onaylayacak her imzacı devlet için onay, kabul ya da uygun bulma belgesinin verildiği tarihten sonraki bir aylık dönemin sona ermesini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe gireceği”* hüküm altına alınmıştır.

Türkiye tarafından 2 Nisan 1996 tarihli Gözden Geçirilmiş şart, 6 Ekim 2004 tarihinde bazı maddelere çekince konularak kabul edilmiş, daha sonra da *“27/9/2006 tarihli ve 5547 sayılı kanunla onaylanması uygun bulunan ekli (Gözden Geçirilmiş) Avrupa Sosyal şartı”nın ilişik beyan ile onaylanması; Dışışleri Bakanlığı’nın 2/3/2007 tarihli ve HUMş/161 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı kanunun¹⁰ 3. maddesine göre,*

⁹ Avrupa Anlaşmaları Avrupa Sosyal şartı’na Ek Protokol (No:1), Strasbourg, 5.V.1988 - Önsöz (Avrupa Anlaşmaları Serisi / 128) .

¹⁰ Milletlerarası Andlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü Ve Yayınlanması İle Bazı Andlaşmaların Yapılması İçin Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 244, Kabul Tarihi: 31/05/1963,Yayımlandığı R.G. Tarihi: 11/06/1963, Yayımlandığı R.G. Sayı: 11425.

Madde 3- ONAYLAMA VE SAİR TASARRUFLAR:

1. Milletlerarası andlaşmaların onaylanması, bunlara katılma, bunların feshini ihbar etmemek suretiyle yürürlük süresini uzatma, Türkiye Cumhuriyetini bağliyan bir Milletlerarası Andlaşmanın belli hükümlerinin yürürlüğe konulması için gerekli bildirimleri yapma, milletlerarası andlaşmaların uygulama alanının değiştiğini tesbit etme, bunların hükümlerinin uygulanmasını durdurma ve bunları sona erdirmeye, Bakanlar Kurulu kararnamesiyle olur.

Onaylama veya katılma konusu olan milletlerarası andlaşmanın Türkçe metni ile andlaşmada muteber olduğu belirtilen dil veya dillerden biri ile yazılmış metni, yukardaki fıkrada söz konusu kararnameye ekli olarak Resmi Gazetede yayınlanır.

2 nci maddenin 2, 3 ve 4 üncü fıkraları gereğince bir milletlerarası andlaşmanın onaylanmasının veya buna katılmanın uygun bulunmasına dair bir kanun çıkarılması zorunluluğu yoksa ve bu andlaşmanın onaylanması veya buna katılma bir Bakanlar Kurulu kararnamesiyle olursa, bu andlaşmanın onaylanmasının veya buna katılmanın uygun bulunması hakkında kanun çıkarılamaz.

2. Bir milletlerarası andlaşmanın veya Türkiye Cumhuriyetini bağliyan bir milletlerarası andlaşmanın belli hükümlerinin Türkiye Cumhuriyeti bakımından yürürlüğe girdiği; bir milletlerarası andlaşmanın uygulama alanının değiştiği, uygulan-

Bakanlar Kurulu'nca 22/3/2007 tarihinde kararlaştırılmıştır."¹¹ 27 Haziran 2007 tarihinde Türkiye Gözden Geirilmif şart'ı onaylamış ve 1 AĞustos 2007 tarihi itibariyle (VI. Bölüm - K /3 maddesi gereği) Gözden Geirilmif Avrupa Sosyal şartı Türkiye'de yürürlüğe girmiştir.¹²

Gözden Geirilmif Avrupa Sosyal şartı'nda, Avrupa Sosyal şartı'nda (ve ek protokollerle) teminat altına alınan haklara 8 yeni hak eklenmiş, ancak Avrupa Sosyal şartı'nın geleneksel yapısı da korunmuştur.

Gözden Geirilmif Avrupa Sosyal şartı'nın oluşturulması, 1961 tarihli Avrupa Sosyal şartı'nı ortadan kaldırmamıştır. şart halen mevcut olup, onaylayan devletleri bağlamaktadır.

II. SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK HAKLAR İLE TEMEL İNSAN HAKLARI ARASINDAKİ BAĞ

İnsan hakları, insan onurunun korunması ve sayĐı duyulması için vardır ve bu nedenle evrenselidir. Geleneksel haklar ile sosyal haklar arasında bir ayırım yapılması mümkün değildir. Sosyal ve ekonomik yönden en gsz korumak, kişisel ve siyasal hakların korunması için de gereklidir. Zira sosyal ve ekonomik yönden güçsüz toplumsal kesimlerin, sosyal ve ekonomik haklar olmadan, kişisel ve siyasal

masının durdurulduğu ve sona erdiği tarihler, bir Bakanlar Kurulu kararnamesiyle tesbit olunarak Resmi Gazetede yayınlanır.

Bir milletlerarası andlaşma, yukardaki fıkrada söz konusu yürürlük tarihinin tesbitine dair kararnamede belirtilen yürürlüğe giriş tarihinde kanun kuvvetini kazandır.

3. Milletlerarası bir andlaşmaya dayanılarak Bakanlar Kurulunca yapılan teknik veya idari nitelikteki uygulama andlaşmalarından ve kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca yapılp 2 nci maddenin 2 nci fıkrasına göre Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunun bilgisine sunulanların dışında kalan teknik veya idari andlaşmalardan iktisadi veya ticari nitelikte olmayan, özel kişilerin haklarını ilgilendirmeyen ve Türk kanunlarına değişiklik getirmeyenlerin yayınlanması zorunlu değildir. Bu fıkra gereğince yayınlanması zorunlu olmayan andlaşmalar hakkında 1 ve 2 numaralı bentler uyarınca çıkarılan kararnamelerin yayınlanması da zorunlu değildir.

Yukarıdaki fıkra hükmünün dışında kalan milletlerarası andlaşmalar, 1 numaralı bendin 2. fıkrası uyarınca yayınlanmadan yürürlüğe konulamaz.

¹¹ Karar Sayısı: 2007/11907, R.G. Tarih: 09/04/2007, RG Sayı: 26488.

¹² 27 June 2007: Turkey ratifies the European Social Charter (revised). The revised Charter entered into force in respect of Turkey on 1 August 2007. http://www.coe.int/t/e/human_rights/esc/6_news_archive/Signatures2007_en.asp#TopOfPage

insan haklarını bilinçli olarak kullanmaları söz konusu olamaz. Bu nedenle sosyal haklar olmaksızın insan haklarından faydalanmak mümkün değildir. Bu düşünce, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde *“insan haklarının bölünmezliği ve karşılıklı bağımlılığı”* olarak formüle edilmiştir. Yine aynı yönde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun, 4 Aralık 1950 yılındaki bildiriminde *“kişisel ve siyasal haklar ile ekonomik, sosyal ve kültürel hakların yakın ilişkili ve birbirine bağlı haklar”* olduğu belirtilmiş, *“ekonomik, siyasal ve kültürel haklardan yoksun olan insanın Evrensel Beyanname'de öngörülen özgür insan olamayacağı”* ayrıca ve açıkça vurgulanmıştır.¹³

İnsan Hakları Avrupa Divanı,¹⁴ 9 Ocak 1979 tarihli Airey Kararı'nda¹⁵ *“hiçbir su geçirmez duvarın/engelin sosyal ve ekonomik hakların alanını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden ayıramayacağını”* belirtmiş ve insan haklarının bölünmezliği ilkesini vurgulamıştır. Ayrıca Divan, *“AİHS ile güvenceye alınan hak ve özgürlüklerin birçoğunun sosyal ya da ekonomik nitelikli uzantılarının olduğunu ve kamu görevlilerinin bu hususlarda da olumlu önlemler alması gerektiğini”* kabul etmiştir.¹⁶

Şart, Avrupa Konseyi çerçevesinde kabul edilen en önemli insan hakları belgelerindendir. 4 Kasım 1950'de Roma'da imzalanan AİHS. Avrupa Konseyi üyeleri arasında *“siyasi birliği”* ve *“sosyal demokrasi”*yi

¹³ Gülmez, Mesut, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kollokyumu, Bildiriler ve Tartışmalar-Kollokyum Sunuş Konuşması, (Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi/TODAİE.), Ankara 1993, s. 20-21.

¹⁴ 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe giren Ek-11 nolu protokol ile Komisyon ve Divan'ın yerine tam zamanlı çalışan tek bir Mahkeme (AİHM) kurulmuş ve Bakanlar Komitesi'nin yargısal görevi ortadan kaldırılmıştır.

¹⁵ Avrupa İnsan Hakları Divanının 1979 yılında verdiği karar İrlanda vatandaşı Bayan Johanna Airey'in kendi hükmeti ile arasında, *«yargı organlarına başvurulabilme hakkı»* (m. 6) konusunda ortaya çıkan bir uyuşmazlığa ilişkindir ve 9 Ekim 1979 tarihinde verilmiştir. (Johanna Airey / İrlanda Hükmeti)

(Ayrıntılı bilgi için bkz: Doç. Dr. M. Aydoğan Özman, “Avrupa İnsan Hakları Divanı'nın 1979 Yılında Verdiği Kararlar” (Erişim Tarihi: 04.01.2008)

<http://auhfd.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1978-35-01-04/AUHF-1978-35-01-04-Ozman.pdf>

AnayasaMahkemesi'nin2001/5E.2002/42K.T:28.3.2002,(R.G:05.09.2002/24867) sayılı ilamında “... Mahkeme önünde hak arama yolunun fiilen yahut hukuken geçici de olsa kapatılmasının veya kullanımını imkânsız kılan koşullara bağlayarak sınırlandırılmasının adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geleceğı (Airey/İrlanda, 9.10.1979, A 32, s.12)...”belirtilmiş ve Airey Kararına bir atıfta bulunmuştur.

¹⁶ Gülmez, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kollokyumu, Bildiriler ve Tartışmalar - Kollokyum Sunuş Konuşması, s. 21.

genelleştirmeden önce “siyasi demokrasi”yi güvence altına almış ve dolayısıyla “sosyal haklar” AİHS’de yer almamıştır. şart işte bu eksikliği gidermek ve AİHS’de yer almayan sosyal hakları koruma altına almak için oluşturulmuştur. Avrupa Sosyal şartı, AİHS’nin sosyal haklar alanındaki karşılığını oluşturmaktadır.¹⁷

Avrupa Sosyal şartı, bölgesel nitelikli ve uluslararası bir sözleşmedir.

şart, onaylayan tüm devletleri bağlayan hukuksal bir belgedir. Bu nedenle Avrupa Sosyal şartı, üstlenilen yükümlülükler temelinde devletleri “yargılamaya” yönelik bir belge değil –ya da azıcık böyle bir belge– temelde sosyal kalkınmanın siyasal bir belgesidir.¹⁸

III. AVRUPA SOSYAL şARTI VE GÖZDEN GEçİRİLMİş AVRUPA SOSYAL şARTI’NIN TÜRK HUKUKUNA ETKİSİ

Türk Hukukunda uluslararası sözleşmelerin uygulanma şekli ve usul 1982 Anayasası’nın 90. maddesinde düzenlenmiştir.

“Milletlerarası Andlaşmaları Uygun Bulma” başlığı altında düzenlenen 90/1. maddede, “Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin onaylamayı bir kanunla uygun bulması” şartına bağlanmıştır.

Hemen akabinde yer verilen 2. ve 3. fıkrada¹⁹ ise “uygun bulma” şartının istisnalarına yer verilmiştir. Bu fıkralardaki istisnalar kapsa-

¹⁷ Gülmez, Kollokyum Sunuş Konuşması, s.19-20.

¹⁸ Fuchs Klaus, Avrupa Sosyal şartı ve Türkiye Kolokyumu-Bildiriler ve Tartışmalar- Avrupa Sosyal şartı: Günümüzdeki Durum ve Perspektifler, s.28 ve 30.

¹⁹ Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, devlet maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin bilgisine sunulur. (Md. 90/2)

Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticari veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz. (Md.90/3)

mında olan ve “Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.” (1982 An. m. 90/4)

90. maddenin 5. fıkrasında ise usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmünde olduğu ve bunlar hakkında Anayasa’ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi’ne başvurulamayacağı belirtilmiştir.

Ancak özellikle konumuz aısından önem taşıyan düzenleme, 1982 Anayasa’nın 90. maddesinin 5.fıkrasının sonuna, 5170 sayılı kanunun²⁰ 7. maddesi ile yapılan eklemedir. Anayasa maddesine 07.05.2004 tarihinde eklenen cümle ile “*usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınacağı*” hükmü eklenmiştir.

Burada tartışılması gereken konu, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal şartı ve Avrupa Sosyal şartı ile ek protokollerinin anayasanın bu düzenlemesi dhilindeki uluslararası anlaşmalar kapsamında olup olmadığıdır. Zira m. 90/5-son cümlede yapılan düzenleme “*temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerin iç hukuk kuralı hükmünde olacağını*” belirtmektedir.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal şartı ve Avrupa Sosyal şartı ile ek protokollerinin Anayasa’nın 90. maddesinde belirtilen “*temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası bir sözleşme*” olduğu sabittir.

Gerek Avrupa Sosyal şartı gerekse Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal şartı, temel sosyal ve ekonomik hakları koruyan, medeni ve politik hakları garanti eden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni takviye eden sözleşmelerdir.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal şartı’nın “Başlangıç” bölümünde “*Avrupa Konseyi hedefinin, kendilerinin ortak mirası olan ideal ve ilkele- rin gerçekleştirilmesi ve korunması amacıyla yeleri arasında daha güçlü bir birliğin sağlanması ve özellikle İnsan hakları ve temel özgürlüklerin gerçekleştirilmesi ve sürdürülmesi yoluyla sosyal ve ekonomik gelişmenin kolaylaştırılması olduğunu*” belirtilmiş ve devamında “Avrupa Konseyi’ne ye

²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5170, Kabul Tarihi: 07/05/2004, Resmi Gazete Tarihi: 22/05/2004, Yayınlandığı Resmi Gazete Sayısı: 25469.

devletlerin, 4 Kasım 1950 tarihinde Roma’da imzalanmış olan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesi ile 20 Mart 1952 tarihinde Paris’te imzaya açılan ek protokollerde, halklarına bu belgelerde belirtilen sivil ve siyasi özgürlükleri sağlamayı kabul ettikleri” hatırlatılmıştır.

Yine başlangıç bölümünde “bütün insan haklarının, bunlar kişisel, siyasal, ekonomik, sosyal ya da kültürel olsun, blnmezliğinin korunması” gerektiği belirtilmiştir.

Başlangıç bölümünde “insan haklarının bölünmezliği ilkesi”nin kabul, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde “insan haklarının bölünmezliği ve karşılıklı bağımlılığı” ilkesinin ve aynı yöndeki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun, 1950 bildiriminde kabul ettiği “kişisel ve siyasal haklar ile ekonomik, sosyal ve kültürel hakların yakın ilişkili ve birbirine bağlı haklar” kuralının tekrarı niteliğindedir.

Uygulamada çok rastlanmasa da iç hukuk kuralı haline gelen bu şartlara bazı mahkeme kararlarında²¹ atıf yapıldığı görülmektedir.

Tüm bu açıklamalar dikkate alındığında sosyal ve ekonomik hakların da Anayasa’da belirtilen “temel hak” kavramı içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu nedenle Avrupa Sosyal şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal şartı, Anayasa’nın 90/5. maddesinin son cümlesinde düzenlenen “temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası bir sözleşme”dir ve Türk Hukuku’nda doğrudan uygulanabilen bir iç hukuk kuralıdır.

Ancak çekince konulan maddeler açısından doğal olarak Türk Hukuku’nda bir bağlayıcılıktan söz edilemeyecektir.

²¹ Anayasa Mahkemesi 1997/62 E. 1998/52 K. T:16.09.1998; Anayasa Mahkemesi 1999/42 E. 2001/41 T: 23.02.2001. Danıştay 1. Dairesi 2005/1067 E. 2005/1363 K. T:17.11.2005; Danıştay 10. Dairesi 1991/1262 E. 1992/3911 K. T:10.11.1992; Danıştay Onuncu Dairesi 1993/5367 E 1995/1273 K. T: 21.03.1995; Danıştay İçtihatları Birleş-tirme Kurulu 2005/1E. 2006/1 K. T: 03.03.2006.

IV. AVRUPA SOSYAL ŞARTI VE GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ AVRUPA SOSYAL ŞARTI TARAFINDAN KORUMA ALTINA ALINAN HAKLAR

A. AVRUPA SOSYAL ŞARTI

1. Genel Olarak

Avrupa Sosyal Şartı, uluslararası bir sözleşme niteliğini taşımakta olup, imzacı devletler tarafından uyulması gerekli bir kurallar bütünüdür. Bu nedenle onaylayan ülkeler açısından baēlayıcı bir belgedir.²²

Avrupa Sosyal Şartı'nda 19 sosyal hak koruma altına alınmış, 1988 Protokolü ile 4 yeni sosyal hak daha eklenmiőtir.

Şart, "başlangıç" bölümünden başka beő blmden ve bir ekten oluşmaktadır ve 38 maddeden ibarettir. İkinci bölüm ise 19 maddeden oluőmakta olup, toplam 72 fıkra mevcuttur.

Avrupa Sosyal Şartı, ye ülkelere belirli maddeleri seçmeli onaylama yani belirli maddelere çekince koyma imkânı tanımaktadır. Şartın 1, 5, 6, 12, 13, 16 ve 19. maddeleri²³ çekirdek maddeler olarak kabul edilmekte, bu yedi maddeden en az beőinin üyelerce kabul edilmesi gerekmektedir. ye ülkelerin tüm Şartı kabul etmesi de (Belçika, Hollanda ve Portekiz) mümkündür.²⁴ Türkiye ise asgari onay ile yetinmiőt²⁵ ve Gözden Geirilmiőt Şart'ın III. Bölümünün A maddesi gereēince, anılan Şart'ın II. Bölümünün aőaēıdaki madde, fıkra ve bentlerini;

- 1. madde,
- 2. maddenin 1, 2, 4, 5, 6 ve 7. fıkraları,
- 3. madde,
- 4. maddenin 2, 3, 4 ve 5. fıkraları,
- 7. ilâ 31. maddeleri,

kabul ettiēini beyan etmiştir.

²² elik, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye'nin çekinceleri, s. 92.

²³ Madde: 1- alışma Hakkı, Md:5-rgtlenme Hakkı, Madde: 6- Toplu Pazarlık Hakkı, Madde: 12- Sosyal Güvenlik Hakkı, Madde: 13- Saēlık ve Sosyal Yardım Hakkı, Madde: 16- Ailenin Sosyal, Yasal ve Ekonomik Korunma Hakkı, Madde: 19- alıőan Göçmenlerin ve Ailelerinin Korunma ve Yardım Alma Hakkı, Md:20- Taahhütler.

²⁴ elik, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye'nin çekinceleri, s. 96.

²⁵ Akıllıoēlu, Tekin, "Avrupa Sosyal Şartı" zerine Bazı Gözlemler, www.idare.gen.tr/akillioglu-sosyalsart.htm. (Erişim Tarihi: 27.10.2007)

1. Topluluk İşçileri Temel Sosyal Haklar şartı ve Avrupa Sosyal şartı

Avrupa Konseyi'nin Sosyal şartı ile Topluluk İşçileri Temel Sosyal Haklar şartı (Topluluk şartı), Avrupa Sosyal şartı'nın aksine, herhangi bir yasal yükümlülük işermeyen politik bir bildirgedir. Topluluk şartı, Avrupa Topluluğu'nun sosyal yönlerini geliştirme konusunda Avrupa Birliği yesi devletlerin politik iradelerini ortaya koymaktadır. Topluluk şartında işçilerin serbest dolaşımı, istihdam ve ücretler, yaşama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, refahın korunması, işte sağlık ve güvenlik koruması, ocuk ve ergenlerin korunması, yaşlıların korunması ve zrl kişilerin korunması konusunda temel sosyal haklar ortaya konulmaktadır. Topluluk şartında öngörülen hakların uygulanmasını sağlama, ye devletlere ve Avrupa Komisyonu'na²⁶ aittir ve Avrupa Komisyonu çok sayıda direktif (tüzük) hazırlamaktadır. Komisyonun ayrıca Topluluk şartı'nın ye devletler ve Avrupa Topluluğu tarafından uygulanmasına dair yıllık bir rapor hazırlaması gerekse de, bu sistem 1990-1993 yılları arasında uygulanmış, ancak řu an bu uygulama terk edilmiştir.²⁷

Avrupa Birliği Anlaşması'nda hem Avrupa Sosyal şartı'na hem de Topluluk şartı'na başlık bölümünde ve 136. maddeye/eski 117. madde atıfta bulunulmuştur.²⁸

2. şart'la Korunan Haklar

Avrupa Sosyal şartı ile sağlık, konut, eğitim, istihdam, sosyal koruma ve ayrımcılığın nlenmesine ilişkin temel hakları koruma altına almış olup, bu hakları *"istihdam koşulları"* ve *"sosyal sağlık"* başlıkları altında toplamak mümkündür.²⁹

şartta 19 adet hak koruma altına alınmış olup, bu haklar řu şekildedir;

Madde 1 - alışma hakkı,

Madde 2 - Adil alışma koşulları hakkı,

²⁶ Avrupa Birliği'nin idari organı.

²⁷ iekli, Avrupa Sosyal şartı-Temel Rehber, s. 2-23.

²⁸ iekli, Avrupa Sosyal şartı-Temel Rehber, s. 24.

²⁹ iekli, *Avrupa Sosyal şartı-Temel Rehber*, s.19.

- Madde 3 - Güvenli ve saēlıklı çalışma koşulları hakkı,
Madde 4 - Adil bir ücret hakkı,
Madde 5 - rgtlenme hakkı,
Madde 6 - Toplu pazarlık hakkı,
Madde 7 - ocukların ve gençlerin korunma hakkı,
Madde 8 - alışan kadınların korunma hakkı,
Madde 9 - Mesleēe yöneltme hakkı,
Madde 10 - Mesleki eēitim hakkı,
Madde 11 - Saēlıēın korunması hakkı,
Madde 12 - Sosyal güvenlik hakkı,
Madde 13 - Saēlık ve sosyal yardım hakkı,
Madde 14 - Sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkı,
Madde 15 - zrllerin toplumsal yaşamda baēımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkı,
Madde 16 - Ailenin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkı,
Madde 17 - ocukların ve gençlerin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkı,
Madde 18 - Diēer akit tarafların ülkelerinde gelir getirici bir iş edinme hakkı,
Madde 19 - alışan göçmenlerin ve ailelerinin korunma ve yardım hakkı,
1988 Ek Protokolü ile eklenen 4 adet daha hak bulunmakta olup, bu haklar ise ařaēıdaki gibidir;
Madde 1 - İştihadam ve meslek konularında cinsiyete dayalı ayırım yapılmaksızın fırsat eēitliēi ve eēit muamele görme hakkı,
Madde 2 - Bilgilendirilme ve danışılma hakkı,
Madde 3 - alışma koşullarının ve çalışma ortamının düzenlenmesine ve iyileştirilmesine uygun bulma hakkı,
Madde 4 - Yaşlıların sosyal korunma hakkı,
Yukarıda belirtilen haklardan çekirdek haklar, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal şartı bařlıēında incelenecek olduēundan, bu başlık altına sadece madde başlıklarıyla belirtilmekle yetinilmiştir.

3. Denetim Mekanizmaları

a. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi

Avrupa Sosyal Şartı'nın 25.maddesinde belirtilen Avrupa Sosyal Haklar Komitesi (Uzmanlar Komitesi), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce atanan en az 9 üyeden oluşmaktadır.³⁰

Bakanlar Komitesi, sözleşmeci taraflarca aday gösterilen ve üstün karakterli ve uluslararası sosyal sorunlardaki ehliyeti tanınmış bağımsız uzmanlardan oluşan bir listeden Uzmanlar Komitesi'ne atamayı yapmaktadır.

Uzmanlar Komitesi üyeleri, altı yıllık bir süre için atanmakta olup, üyelerin yeniden atanmaları mümkündür.³¹

Uzmanlar Komitesi, sözleşmeci devletlerin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini değerlendirmektedir. Değerlendirmeler "olumlu ya da olumsuz sonuçlar" şeklinde olmakta, değerlendirmeye ilişkin her hangi bir bilgi sahibi olmadığı hallerde değerlendirmeyi bir sonraki denetim evresine kadar ertelemektedir.³²

Ayrıca Komite 1995 tarihli Ek Protokol'le kabul edilen "kolektif şikâyet" açısından da denetim organıdır.

Ancak Uzmanlar Komitesi bazı durumlarda denetim yapmamaktadır.

"Günümüzde, küreselleşme etkileri, özellikle sosyal güvenlik sistemlerinde sunulan hizmetlerin özelleştirilmesi, esnek çalışma saatleri gibi ekonomik ağırlıklı uygulamalar Şart'ın getirdiği bazı güvencelerinin zayıflamasına ya da yeniden yorumlanmasına yol açmış görünmektedir. Şart'ın denetim organı

³⁰ Başlangıçta ye sayısı 7 olarak belirlenmişse de 1991 tarihli Değişiklik Protokolü ile bu sayı "en az 9" olarak belirlenmiş ve atanacak ye sayısını belirleme yetkisi Bakanlar Komitesi'ne bırakılmıştır. Şarta katılan ülke sayısının artması ile bu sayının yeniden artırılması halen müzakere edilmektedir.

³¹ Bununla birlikte ilk atanmış üyelerden ikisinin görev süresi dört yılın bitiminde sona ermekte ve ilk dört yıllık srenin bitiminde görevleri sona erecek olan üyeler, ilk atanma yapıldıktan hemen sonra Bakanlar Komitesi tarafından kura ile belirlenmektedir.

Yine maddeye göre, Uzmanlar Komitesi'nin görev süresi sona ermemiş bir üyesinin yerini almak üzere atanmış bir ye kendisinden öncekinin süresini tamamlamaktadır.

³² iekli, *Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber*, s.38-39.

olan Komite, Avrupa’da yaşanan işsizlik nedeniyle 1.maddede³³ güvence altına alınan denetimleri bir ‘sonuca’ bağlamamaktadır. Bu madde altında sadece gözlem ve tespit yapılmakta, fakat bu durumun şart’a uygun olup olmadığını belirlememektedir. Kısaca bu alanda denetim yapılmamaktadır. şart’ın birçok maddesinde geçen ‘imkânlar dâhilinde’ deyimini ‘ekonomik şartlar’ olarak anlaşılmıştır. Bu tür bir kayıt içeren yükümlülüklerin ölçütlere bağlanması çok zordur. Bu alanlarda denetim en alt düzeye inmekte, bazı durumlarda etkisiz olmaktadır.”³⁴

b. Hkmetler Komitesi

şart’ın 27. maddesine göre Hkmetler Komitesi “her Âkit Tarafın bir temsilcisinden” oluşmaktadır.

Ayrıca Hkmetler Komitesi “Toplantılarında danışman sıfatıyla gözlemci olarak temsil edilmek üzere saptayacağı en çok iki uluslararası işveren örgütüyle en çok iki uluslararası sendika örgütünü davet eder. Ayrıca sosyal refah ve ailenin ekonomik ve sosyal açıdan korunması gibi özellikle yetkili oldukları konular üzerinde Avrupa Konseyi’nin danışmanı statüsü taşıyan uluslararası Hkmetler dış örgütlerin en çok iki temsilcisine danışabilir.”

Hkmetler Komitesi, Bakanlar Komitesi için rapor hazırlamakta ve Sosyal Haklar Komitesi’nin şartı ihlal edildiğini belirlediği durumlardan tavsiyeye konu olması gereken durumları seçmektedir.

c. Bakanlar Komitesi

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi yesi devletlerin her birinden gelen bir temsilciden (Dış İşleri Bakanı ya da Dış İşleri Bakanının hazır olmasının mümkün olmaması durumunda bu kişi yerine hareket etmek üzere alternatif bir temsilci) oluşmaktadır.³⁵

şartın denetim organı olan Bakanlar Komitesi hem ulusal raporları hem de kolektif şikâyeti esas alan denetim sürecinin son aşamasında müdahale etmektedir.³⁶

³³ alışma Hakkı.

³⁴ Akıllıoğlu, “Avrupa Sosyal şartı” zerine Bazı Gözlemler.

³⁵ iekli, Avrupa Sosyal şartı-Temel Rehber, s.45.

³⁶ iekli, Avrupa Sosyal şartı-Temel Rehber, s.45.

5. Şart'ın Uygulanmasının Denetimi

a. Kolektif Şikâyet Usul

Kolektif Şikâyet, 1995 tarihli Ek Protokol ile kabul edilmiş olup, 1 Temmuz 1998'den beri yürürlüktedir. Ancak *Türkiye, kolektif Şikâyet sistemini ngren bu protokolü (3. Protokol) imzalamamıştır.*

Protokol, mevcut hkmet raporlarının incelenmesine ilaveten, Şart'ın ihlal edildiğine dair iddiaları kolektif Şikâyet sistemi ile Şart'ın etkin denetimini sağlamayı amaçlamıőtır.³⁷

Kolektif Şikâyet usulünde bireysel baővuru hakkı tanınmamıő olup sadece temsili kuruluşlar Şikâyet hakkını kullanabilmektedirler. Bu kuruluőlarında bireysel baővuru hakkı bulunmamaktadır. Őikâyetle, Taraf devletin yasasında veya uygulamasında Şart ile öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmediği ya da mevzuatında Şart'a aykırı hükümlerin bulunduğunu ileri sürmek söz konusudur. Baővurucular;

- Herhangi bir taraf devlet aleyhine baővuru yapabilenler, (1. grup)

- Sadece kendi devleti aleyhine baővuru yapabilenler, (2. grup) olarak ikiye ayrılmaktadır. Birinci gruba Avrupa Konseyi nezdinde danıőma statüsü verilmiő ve Hkmetler Konseyi'nce düzenlenmiő listede yer alan Avrupa Sosyal Tarafları dâhil olup, ikinci gruba ise ulusal temsil yetkisine sahip iőçi-iőveren kuruluşları ile sivil toplum örgütleri girmektedir.³⁸

Avrupa Konseyi'nin resmi dili Fransızca ve İngilizcedir. Hkmetler Konseyi nezdinde danıőma statüsü verilen 1.grup örgütlerin bu resmi dillerden biri ile baővuru yapması gerekirken, 2. gruba dâhil örgütlerin resmi dil dıőındaki bir dille de müracaat edebilmeleri mümkündür.³⁹

Baővurular iki aőamadan meydana gelmekte olup, ilk aőamayı basit ve őekli bir inceleme olan "*kabuledilebilirlik*" aőaması oluőturmaktadır. AİHM tarafından titizlikle aranan koőullar⁴⁰ burada aran-

³⁷ Çiçekli, *Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber*, s.65.

³⁸ Akıllıoğlu, "Avrupa Sosyal Şartı" zerine Bazı Gözlemler.

³⁹ Çiçekli, *Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber*, s.66.

⁴⁰ Baővurucunun iç hukuk yollarını tüketmesi, baővuru süresi, baővurucunun güncel

mamaktadır. Kabuledilebilirlik için, Şikâyet olunan devletin kolektif baŐvuruyu kabul eden Protokol'e taraf olması gerekmektedir. Ayrıca Şikâyet dilekçesinde Őikâyetin konusu, Şikâyet olunan devletin ne Şekilde Şart'a uygun hareket etmediğine dair kanıt ve belgeler de bulunmalıdır. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi, esasa ilişkin bir inceleme yapmaksızın Şikâyet hakkında "kabuledilebilir" ya da "kabul edilemez" kararı vermektedir.⁴¹

Eğer Şikâyet kabuledilebilir nitelik taşıyorsa, Komite esasa ilişkin inceleme yapmaktadır. Őikâyetilerden ve ilgili devletten gerekli bilgileri toplayan Komite, ilgili devletin Şart'ın Őikâyete konu hükmünün uygulanıp uygulanmadığına dair bir rapor hazırlar ve raporu Bakanlar Komitesine sunar. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin Şart'ın ihlal edildiğine karar vermesi halinde, Bakanlar Komitesi, süreci kapatan bir karar almak ve ilgili devlete tavsiye kararında bulunmak yetkisini haizdir.⁴²

b. Kolektif Őikâyette Bulunma Hakkına Sahip Uluslararası - Hkmetler Dışı rgtler

Kolektif Şikâyet hakkına ve Hkmetler Komitesi'nin çalışmaları-na katılan uluslararası rgtler;

- Avrupa Ticaret Birliği Konfederasyonu (ETUC),
- Avrupa Endüstri ve İŞ Verenler Konfederasyonu Birliği (UNICE),
- Uluslararası İŞverenler rgt'dr (IOE).⁴³

Bir diğer kolektif Şikâyet hakkına sahip hkmet dışı ve uluslararası örgütler ise sivil toplum örgütleridir.⁴⁴ Avrupa Yoksullukla Mücadele Ağı, Avrupa Kamu Hizmetlerinde alıŐanlar Federasyonu (EUROFEDOP), Avrupa Evsizler İçin alıŐan Ulusal rgtler Fede-

ve doğrudan menfaatinin aranması gibi.

⁴¹ Akilloğlu, "Avrupa Sosyal Şartı" zerine Bazı Gözlemler.

⁴² iekli, Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber, s.67.

⁴³ iekli, Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber, s.65.

⁴⁴ iekli, Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber, s.69-71.

Sivil Toplum rgtleri, Hkmetler Komitesi'nce belirlenmiş ve bir liste hazırlanmıŐtır. Bu liste faydalanılan Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber adlı kitapta belirtilen Őekliyle ve sırası ile alınmıştır.

rasyonu (FEANTSA), Avrupa Demiryolu alışanları Derneği, Uluslararası Kadınlar Konseyi Avrupa Merkezi, Avrupa Polis Sendikaları Konseyi bu örgütlerden bazılarını oluşturmaktadır.⁴⁵

A. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal şartı Tarafından Koruma Altına Alınan Haklar

Avrupa Sosyal şartı, 1950’li yılların ürünü olup, dönemin Uluslararası alışma rgt’nün (ILO) sözleşmelerinden esinlenerek hazırlanmıştır. Bu nedenle o döneme ait olan kimi değerleri ve düşünce biçimini taşımaktadır ve koşullara göre değişikliklere uğramıştır. Ancak 1998 Ek Protokolü hariç –ki o da sadece 4 yeni hak ekleyebilmiştir– 1961 yılından beri herhangi bir değişiklik yapılamamıştır. Hlbuki ILO aynı süreçte temel sosyal hakların uygulanmasını genişletmiş, gözden geçirmiş ve 50’den fazla sözleşmeyi kabul etmiştir.⁴⁶

İşte tüm bu eleştiriler neticesinde, şart revize edilmiş ve yeni bir şart oluşturularak 1996 yılında imzaya açılmıştır.

⁴⁵ Diğer rgtler: Avrupa Kiliseler Konferansı (KEK), Avrupa Yaşlılar Linki (Euro-link Age), Avrupa zrller Aksiyonu (AEH), Avrupa Teskin Edici Bakım Derneği (EAPC), Avrupa Demiryolu alışanları Derneği, Uluslararası Kadınlar Konseyi Avrupa Merkezi, Avrupa Polis Sendikaları Konseyi, Avrupa WIZO Federasyonlar Konseyi, Avrupa Yaşlılar Federasyonu, Avrupa ocuk Refahı Forumu, Uluslararası Ğretim, Avrupa Hareketi, Avrupa Hkmet Dışı Spor rgt (ENGSO), Avrupa Ombudsman Enstitüsü, Avrupa Askeri Dernekler rgt (EUROMİL), Dünya Ruhsal Sağlık Federasyonu Avrupa Bölge Konseyi, Avrupa Zekları (EUROTAL-LENT), Avrupa Rechtspfleger Birliği, Avrupa Kadın Lobisi, Uluslararası Avrupa Hayalciler Derneği, Uluslararası 3.Kuşak niversiteleri Derneği, Kızlar İçin Uluslararası Katolik Derneği, İnsan Haklarının Yasal Olarak Korunması İçin Uluslararası Merkez (INTERIGHTS), Uluslararası Hukukçular Komisyonu, Uluslararası Katolik Yardım Kuruluşları Konfederasyonu (CARITAN INTERNATIONALIS), Uluslararası evre Hukuku Konseyi (ICEL), Uluslararası Hemşireler Konseyi, Uluslararası Sosyal Refah Konseyi, Uluslararası Ğretim Toplumlari Federasyonu (FICE), Uluslararası İnsan Hakları Ligleri Federasyonu, Uluslararası Hydrocephalus ve Spina Bidifa Federasyonu, Uluslararası Müzisyenler Federasyonu, Uluslararası Ebeveyn Ğretimi Federasyonu, Uluslararası İşkn ve Koşuluk Merkezi, Uluslararası İnsan ve Ahlaki Birlik, Uluslararası ATD Hareketi-Dördüncü Dünya, Uluslararası Planlı Ebeveynlik Federasyonu- Avrupa Bölgesi (IPPF), Uluslararası Yol Güvenliği, Yarının Avrupa’sı İçin Uluslararası Azınlıklar Konferansı (ISCOMET), Marangopoulos İnsan Hakları Vakfı (MFHR), Uluslararası Kamu Hizmetleri, Quaker Avrupa İlişkileri Konseyi (QCEA), Avrupa Birliği Hastaneleri Daimi Konseyi, Dünya Ğretmenler Konfederasyonu.

⁴⁶ Funch, *Avrupa Sosyal şartı: Günümüzdeki Durum ve Perspektifler*, s. 34-35.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, koruma altına alınan toplam 31 sosyal haktan oluşmaktadır. Bu sosyal haklardan 8 tanesi yeni olup, diğer haklar ise Avrupa Sosyal Şartı'nda öngörülen 19 sosyal hak ile 1988 Protokolü'nde eklenen 4 sosyal haktan oluşmaktadır.

Avrupa Sosyal Şartı'nda bulunan dokuz madde aynen, Gözden Geçirilmiş Şarta aktarılmıştır.

Gözden geçirilmiş Şart'ın 2. Bölüm'ünde "*Âkit Taraflar kendilerini, III. Bölüm'de belirtildiği gibi, aşağıdaki madde ve fıkralarda yer alan yükümlülüklerle bağlı saymayı taahhüt ederler*" denilmiştir.

Ayrıca Gözden Geçirilmiş Şart'ın IV. Bölüm C. maddesinde, Şart'ta yer alan maddelerin uygulanmasına ilişkin denetim sistemi düzenlenmiştir. Ancak bu yeni bir sistem olmayıp, 1995 Ek Protokolü ile kabul edilen "*kolektif şikâyet*" usulünün aynen Gözden Geçirilmiş Şart'a da aktarılmasından ibarettir.⁴⁷

Gözden Geçirilmiş Şart'ın 2. Bölüm'ünde yer alan 31 maddeden 9 tanesi çekirdek (öz) madde olup, bunlardan en az 6 tanesinin ve 2. Kısım'dan en az 16 maddenin veya 63 paragrafın âkit taraflarca kabul edilmesi gerekmektedir.

Bu çekirdek maddeler; Madde 1- Çalışma Hakkı, Md.5-Örgütlenme Hakkı, Madde 6- Toplu Pazarlık Hakkı, Madde 12- Sosyal Güvenlik Hakkı, Madde 13- Sosyal ve Tıbbi Yardım Hakkı, Madde 16- Ailenin Sosyal ve Ekonomik Korunma Hakkı, Madde 19- Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Korunma ve Yardım Görme Hakkı,⁴⁸ Madde 7- Çocukların ve Genç Kişilerin Korunma Hakkı, Madde 20- İstihdam ve İş Konularında Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık Olmaksızın Eşit Fırsat ve Eşit Muamele Görme Hakkı, olarak belirlenmiştir.⁴⁹

⁴⁷ Çetin, İzzet, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, (CHP Milletvekili-Makaleler) http://www.tbmm.info/modules.php?name=article&lang=tr&uid=izzetçetin&file=index_detay&idMArticle=663&PHPSESSID=0defb56a92e6a7cbece95abd0d3 (Erişim Tarihi: 15.10.2007)

⁴⁸ Avrupa Sosyal Şartı'nın imzalanması gerekli 7 maddesine, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'ndan kaynaklanan ek iki madde daha bulunmaktadır. Bu nedenle madde sıralaması yapılmamış, sadece eklenme tarihine göre yazım yapılmıştır.

⁴⁹ Diğer haklar; Adil Çalışma Koşulları Hakkı (m. 2), Güvenli Ve Sağlıklı Çalışma Koşulları Hakkı (m. 3), Adil Bir Ücret Hakkı (m. 4), Çalışan Kadınların Analığının Korunması Hakkı (m. 8), Mesleğe Yöneltilme Hakkı (m. 9), Mesleki Eğitim Hakkı (m. 10), Sağlıkın Korunması Hakkı (m. 11), Sosyal Refah Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı (m. 14), Özürlülerin Toplumsal Yaşamda Bağımsız Olma, Sosyal Bütünleş-

1. Çalışma Hakkı (m. 1)

Âkit Taraflar *“herkes, özgürce edinebildiği bir işle yaşamını sağlama fırsatını”* (1. Bölüm 2. fıkra) sağlayacak politikalar geliştirmek ve etkin şekilde bu hakkı korumak zorundadır.

Avrupa Birliği (AB) Topluluk Anlaşması’nın 136.maddesi doğru-
dan Şart’ın 1.maddesine atıfta bulunmaktadır. (Ayrıca Gözden Geçiril-
miş Şart’ın iş akdinin sona erdirilmesine ilişkin 24. maddesi de 158 sayılı
ILO⁵⁰ Sözleşmesi ile aynı yöndedir.)⁵¹

Yine Birleşmiş Milletler (BM) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel
Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin⁵² *“Maddi Haklar”* başlıklı III.
Bölüm’ünde de *“Çalışma Hakkı”* düzenlenmiştir. 6. madde de çalışma
hakkının sağlanması için *“Bu Sözleşmeye taraf devletler herkesin çalışma
hakkını tanıır ve bu hakkı korumak için gerekli tedbirleri alır”* denilmiştir.

Şart’ın 1. maddesine göre *“Âkit taraflar çalışma hakkının etkili bir
biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla;*

*1- Tam istihdamı gerçekleştirmek amacıyla olabildiğince yüksek ve istik-
rarlı bir istihdam düzeyine ulaşmayı ve bu düzeyi korumayı başta gelen amaç
ve sorumluluklarından biri saymayı;*

me ve Katılma Hakkı (m. 15), Çocukların ve Gençlerin Sosyal, Yasal ve Ekonomik
Korunma Hakkı (m. 17), Diğer Âkit Tarafların lkelerinde Gelir Getirici Bir İş Edin-
me Hakkı (m. 18), Bilgilendirilme ve Danışılma Hakkı (m. 21), Çalışma Koşulları-
nın ve Çalışma Ortamının Düzenlenmesine ve İyileştirilmesine Katılma Hakkı (m.
22), Yaşlıların Sosyal Korunma Hakkı (m. 23), İş Akdinin Sona Erdiği Durumlar-
da Korunma Hakkı (m. 24), İşverenlerinin İflası Halinde Çalışanların Haklarının
Korunması Hakkı (m. 25), Onurlu Çalışma Hakkı (m. 26), Ailevi Sorumlulukları
Olan Çalışanların Fırsat Eşitliği ve Eşit Muamele Görme Hakkı (m. 27), Çalışanların
Temsilcilerinin İşletmede Korunma ve Kolaylıklardan Yararlanma Hakkı (m. 28),
Çalışanların Toplu İşten Çıkarma Sürecinde Bilgilendirilme ve Danışılma Hakkı
(m. 29), Toplumsal Dışlanma Ve Yoksulluğa Karşı Korunma Hakkı (m. 30), Konut
Hakkı (m. 31).

⁵⁰ Uluslararası Çalışma Örgütü.

⁵¹ Çelik, Aziz, AB Emeğe Zararlı mı? *Birikim Dergisi*, <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx?did=1&dsid=169&dysid=2895>

(Erişim Tarihi:03.11.2007).

⁵² BM Genel Kurulu’nun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. Yürürlüğe giriş: 3 Ocak 1976 - Türkiye, “Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi”ni 15 Ağustos 2000 tarihinde imzaladı. Bugüne kadar BM üyesi 188 ülkeden 137’sinin imzaladığı Sözleşme, TBMM’de onaylandıktan sonra yürürlüğe girecektir.

2- Çalışanların özgürce edindikleri bir işle yaşamlarını sağlama haklarını etkili bir biçimde korumayı;

3- Tüm çalışanlar için ücretsiz iş bulma hizmetlerini kurmayı ya da sürdürmeyi;

4- Uygun mesleğe yöneltme, eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerini sağlamayı ya da teşvik etmeyi" taahhüt etmektedirler.

Çalışma Hakkı, devletin iş isteyen herkese iş sağlamak zorunda olması anlamına gelmemektedir. İş sağlamak, işgücü piyasasının durumu, iş arayan kişinin nitelikleri gibi bir takım koşullara bağlıdır. Bu nedenle 1. fıkrada "tam istihdamı gerçekleştirmek" yani bu amacı gerçekleştirmek için gerekli ekonomik politikaları oluşturmak, asıl amaç olarak konulmuştur.⁵³

Ayrıca çalışma hayatındaki "ayrımcılığın kaldırılması, angaryanın yasak olması, ücretsiz istihdam hizmetlerinin sağlanması ve mesleki rehberlik, eğitim ve rehabilitasyonun sağlanması ve geliştirilmesi (engelliler de dâhil olmak üzere)" de, madde de öngörülen korumalar olup, bu korumaların sağlanması âkit devletin sorumluluğundadır.⁵⁴

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın nlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW)⁵⁵ ile de "istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak ve bütün uygun önlemleri almak, kadının çalışma hakkını korumak" görevi taraf devletlere dev olarak yüklenmiştir. (m. 11)

⁵³ Çiçekli, *Avrupa Sosyal şartı-Temel Rehber*, s. 115-116.

⁵⁴ Çiçekli, *Avrupa Sosyal şartı-Temel Rehber*, s. 116-118.

⁵⁵ 1985 yılında Türkiye tarafından imzalanan sözleşme (CEDAW), 1986 'da yürürlüğe girmiştir. 2000 yılında imzaya açılan "İhtiyari Protokol" ise 2002 yılında imzalanarak, 2003 yılında yürürlüğe girmiştir.

2. rgtlenme Hakkı (m. 5)⁵⁶

AİHS'nin "Dernek kurma ve toplantı özgürlüğü" başlığını taşıyan 11. maddesinin 1. no.lu bendinde "Her şahus asayışı ihll etmeyen toplantılara katılmak ve başkalarıyla birlikte sendikalar tesis etmek ve kendi menfaatlerini korumak üzere sendikalara girmek hakkı dâhil olmak üzere dernek kurmak hakkını haizdir" şeklinde örgütlenme hakkı düzenlenmiştir.

Sendika hakkı, dernek kurma hakkının özel bir biğimi olup, kimi uluslararası belgelerde "siyasi kriterler" başlığı altında bulunmakta-dır.⁵⁷

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 8. mad-desi⁵⁸ ile de "Sendikal Haklar" koruma altına alınmıştır.

⁵⁶ Madde 5- rgtlenme hakkı - "Akit Taraflar, alışanların ve çalıştıranların ekono-mik ve sosyal çıkarlarını korumak, için yerel, ulusal ve uluslararası örgütler kurma ve bu örgütlere ye olma özgürlüğünü sağlamak veya geliştirmek amacıyla ulusal mevzuatın bu özgürlüğü zedelemesini veya zedeleyici biçimde uygulanmasını n-lemeyi taahhüt ederler. Bu maddede öngörülen güvencelerin, güvenlik gleri için hangi ölçüde uygulanacağı ulusal yasalarla veya düzenlemelerle belirtilir Bu g-vencelerin silahlı kuvvetler mensuplarına uygulanmasına ilişkin ilke ile bu kesime hangi düzeyde uygulanacağı, yine ulusal yasalar veya düzenlemelerle saptanır."

⁵⁷ Gülmez, Uyum Düzenlemelerinin vey Evladı: Sendikal Haklar, Türkiye Barolar Birliği Paneli-Anayasa ve Uyum Yasaları, 13-14 Aralık 2002.

<http://www.barobirlik.org.tr/yayinlar/makaleler/AB-UYUM%20Mesut%20G%FClmez.DOC> (Erişim Tarihi: 07.01.2008)

⁵⁸ 1. Bu Sözleşme Taraf Devletler řu hakları sağlamayı taahhüt eder:

a) Herkese kendi ekonomik ve sosyal menfaatlerini korumak ve geliştirmek için sendika kurma ve sadece sendikanın kendi kurallarına tabi olarak kendi seçtiği bir sendikaya katılma hakkı tanınır. Bu hakkın kullanılması ulusal güvenliği veya kamu düzenini veya başkalarının hak ve zgrlğlerini korumak için demokratik bir toplumda gerekli olan ve hukuken öngörülen sınırlamalardan başka sınırlara tabi tutulamaz.

b) Sendikalara ulusal Federasyonlar ve konfederasyonlar kurma ve konfederas-yonlara da uluslararası sendikal örgütler kurma ve bunlara katılma hakkı tanınır;

c) Sendikaların serbestçe faaliyette bulunma hakkı, ulusal güvenliği veya kamu düzenini veya başkalarının hak ve zgrlğlerini koruma amacıyla, demokratik bir toplumda gerekli olan ve hukuken öngörülen sınırlamaların dışında her hangi bir sınırlamaya tabi tutulamaz,

d) Kullanılma şartları her bir ülkenin yasalarıyla düzenlenmiş olan bir grev hak-kı tanınır.

2. Bu madde, silahlı kuvvetler veya polis mensuplarının veya Devlet idaresinde görevli olanların bu hakları kullanmalarına hukuken öngörülen sınırlamalar koy-malarını engellemez.

3. Bu maddenin hiç bir hükmü, Uluslararası alışma Teşkilatının rgtlenme özgürlüğü ve Teşkilatlanma Hakkının Korunması ile ilgili 1948 tarihli Sözleşmesi-ne taraf olan Devletlere, o Sözleşmede yer alan güvencelere aykırı düşebilecek bir

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ise sendika hakkı konusunda *“herkesin menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır”* hükmünü içermektedir.

Türkiye’nin de taraf olduğu 87 no.lu İLO Szleşmesi⁵⁹ de *“Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkının Korunması”*na ilişkindir. Sözleşme’nin 2. maddesine göre *“Çalışanlar ve işverenler herhangi bir ayırım yapılmaksızın, önceden izin almadan istedikleri kuruluşları kurmak ve yalnız bu kuruluşların tüzüklerine uymak koşulu ile bunlara üye olmak hakkına sahiptir.”*⁶⁰

Yine ILO’nun 98 sayılı *“Teşkilatlanma ve Kolektif Müzakere Hakkı Prensiplerinin Uygulanmasına Müteallik Sözleşme”*⁶¹ de Türkiye tarafından kabul edilmiştir.

98 sayılı Sözleşme *“ILO’nun temel haklara ilişkin 8 sözleşmesinden biridir”* ve örgütlenme hakkına ilişkin *“işçiler çalışma hususunda sendika hürriyetine hâlel getirmeye matuf her türlü fark gözetici harekete karşı tam bir himayeden faydalanacaktır.”* (m. 1)

“Böyle bir himaye bilhassa,

- *Bir işçinin çalıştırılmasını, bir sendikaya girmemesi veya bir sendikadan çıkması şartına tabi kılmak,*

- *Bir sendikaya üye olması yahut çalışma saatleri dışında veya işverenin muvafakati ile çalışma saatlerinde sendika faaliyetlerine iştirak etmesinden dolayı bir işçiyi işten çıkarmak veya başka bir surette onu ızzar etmek; maktatları güden hareketlere müteallik hususlarda, uygulanacaktır.”* (98 sayılı ILO Sözleşmesi m. 2)

Avrupa Sosyal Şartı, örgütlenme özgürlüğü açısından bu Sözleşmelere göre iki açıdan daha ileri bir düzenleme içermektedir. Bunlar-

tarzda bir yasa çıkarma ve uygulama imkân verecek şekilde tasarruflarda bulunma yetkisi vermez.

⁵⁹ ILO Kabul Tarihi:17.06.1948, Kanun Tarihi ve Sayısı:25.11.1992/3847, RG Yayın Tarihi/Sayısı: 22.12.1992/21432 Mükerrer, Bakanlar Kurulu Kararı Tarihi/Sayısı: 08.01.1993/93-3967, RG Yayın Tarihi/Sayısı: 25.02.1993/21507.

⁶⁰ 98 sayılı Sözleşmeden farklı olarak 87 sayılı Sözleşme Türkiye tarafından imzalanmış ancak onaylanmamıştır. Fakat bu sözleşmenin de Türkiye’yi de bağladığı tartışılmaz bir gerçektir. (Alpaslan Işıklı, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kolokiyumu, s.107).

⁶¹ ILO Kabul Tarihi: 18.06.1949, Türkiye Kanun Tarihi/Sayısı: 08.08.1951/5834, RG Yayın Tarihi/Sayısı: 14.08.1951/7884.

dan ilki, memurların ve memur statüsünde bulunanları kapsamasıdır. Diğeri ise grev hakkını açıkça öngörmesidir.⁶²

Gözden Geirilmif Sosyal Ŗartı'nın (ve Avrupa Sosyal Ŗart'ında) 1. Bölüm 5. maddesinde *"Tüm alışanlar ve işverenler, ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak amacıyla ulusal ve uluslararası kuruluşlar düzeyinde örgütlenme zgrlĞne sahiptir"* hükmü bulunmaktadır.

Buradaki *"tüm çalışanlar"* ibaresi kamu kesiminde memur statüsünde çalışan memurları, emniyet ve silahlı kuvvetler mensuplarını (belli sınırlar da dahilinde) da kapsamaktadır.⁶³ Tüm alışanlar kapsamına, yabancı çalışanların da dahil olduğu tartışmasıdır.

3. Toplu Pazarlık Hakkı (m. 6)

Toplu Pazarlık Hakkı sadece Avrupa Ŗartları'nda değil, diğer insan hakları belgelerinde de bulunmaktadır.

Avrupa Sosyal Ŗartı, 98 sayılı ILO sözleşmesinden esinlenmiş olmasına rağmen, ondan daha ileri hükümler taşımaktadır. Ŗart'ın ve Gözden Geirilmif Ŗart'ın 6. maddesinin⁶⁴ amacı *"toplularlık hakkının sosyal taraflarca kullanımını güvence altına almaktır"*. Madde alışanlar ve işveren örgütleri arasında toplu ilişkileri düzenlemekte ve ilişkileri geliştirmek için kullanılabilecek araçlar belirtilmektedir. İlk üç fıkra sosyal tarafların toplu pazarlık süreci içinde ve dışındaki işbirliği biçimlerini, son fıkra ise bu araçların başarısız kalması halinde başvurulabilecekt toplu eylemleri düzenlemektedir.⁶⁵

⁶² Işıklı, Alpaslan, Avrupa Sosyal Ŗartı ve Türkiye Kolokiyumu Bildiriler ve Tartışmalar-Sendika Hakkı ve Türkiye, s. 107

⁶³ Işıklı, s.108.

⁶⁴ Toplu Pazarlık Hakkı, Madde 6- Akit Taraflar, toplu pazarlık hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere,

1. Çalışanlar ve alıştıranlar arasında ortak görüşmeleri geliştirmeyi;

2. Gerekli ve uygun olduğu durumlarda; toplu sözleşme yoluyla iş koşullarının düzenlenmesi amacıyla çalıştıranların veya çalıştıran örgütlerinin çalıştıran örgütleriyle özgürce görüşmeleri yöntemini geliştirmeyi;

3. Iř uyuramazlıklarının çözümü için uygun uzlaştırma ve isteğe bağlı hakem sisteminin kurulmasını ve işletilmesini geliştirmeyi taahhüt ederler ve

4. Menfaat uyuramazlığı durumunda çalışanların ve çalıştıranların bir önceki toplu sözleşmelerden doğabilecek yükümlülükler saklı kalmak üzere grev hakkı dahil ortak hareket hakkını tanır.

⁶⁵ Gülmez, Avrupa Sosyal Ŗartı ve Türkiye Kollokiyumu, Bildiriler ve Tartışmalar - Toplu Pazarlık ve Grev Hakları ve Türkiye, s.120.

6. madde Türkiye açısından en sorunlu olan maddelerdendir ve özellikle maddenin grevi de içeren toplu eylem hakkına ilişkin son fıkrası Türkiye açısından sorun oluşturmaktadır.

Avrupa Sosyal şartı'nı onaylayan devletlerden, 6.maddenin ortak danışma, gönüllü toplu pazarlık ve uzlaştırma ve gönüllü hakem ve ilgili ilk üç fıkrasına yalnızca Türkiye ve Yunanistan çekince koymuştur. Grev hakkını da içeren toplu eylem hakkına dair 4. fıkraya ise Yunanistan ve Türkiye'nin yanında Avusturya ve Lüksemburg'da çekince koymuştur.⁶⁶

4. Çocukların ve Gençlerin Korunması Hakkı (m. 7)

Çocukların ve gençlerin korunma haklarını etkin bir şekilde kullanmalarını temin etmek üzere 7. madde⁶⁷ düzenlenmiştir.

Bu maddeyi onaylayan az sayıdaki ülke dahi bu maddenin uygulanmasında zorlanmakta olup, asgari çalışma yaşına dair 1.fıkrası, tehlikeli ve sağlığa zararlı işlerde uygulanacak asgari çalışma yaşına

⁶⁶ Gülmez, Toplu Pazarlık ve Grev Hakları ve Türkiye, s.119-120.

⁶⁷ Madde 7: Çocukların ve gençlerin korunması hakkı-  kit Taraflar, ocukların ve gençlerin korunma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla;

1- Çocukların sağlık, ahlak ve eğitimleri için zararlı olmayacağı belirlenen hafif işlerde çalıştırılmaları durumu dışında asgari çalışma yaşının 15 olmasını sağlamayı;

2- Tehlikeli veya sağlığa zararlı olduğu öngörülen işlerde, asgari çalışma yaşının 18 olmasını sağlamayı;

3- Henüz zorunlu eğitim çağında olanların, eğitimlerinden tam anlamıyla yararlanmalarını engelleyecek işlerde alıştırılmamalarını sağlamayı;

4- 18 yaşından k  klerin çalışma sürelerinin, gelişmeleri ve öncelikle de mesleki eğitim gereksinimleri uyarınca sınırlandırılmasını sağlamayı;

5- alışan gençlerin ve çırakların adil bir ücret ve diğer uygun ödemelerden yararlanma hakkını tanımayı;

6- Gençlerin, işverenlerin izniyle normal çalışma saatlerinde mesleki eğitimde geçirdikleri s renin, günlük çalışma s resinden sayılmasını sağlamayı;

7- 18 yaşın altındaki çalışanlara yılda en az dört haftalık ücretli izin hakkını tanımayı;

8- 18 yaşın altındaki kişilerin, ulusal yasalar ve yönetmeliklerle belirlenen işler dışında gece içinde alıştırılmamalarını sağlamayı;

9- Ulusal yasalar veya yönetmeliklerle belirlenen işlerde çalışan 18 yaşın altındaki kişilere düzenli sağlık kontrolü yapılmasını sağlamayı;

10- Çocukların ve gençlerin özellikle doğrudan veya dolaylı olarak işlerinden doğan tehlikeler başta olmak üzere, uğradıkları bedensel ve manevi tehlikelere karşı özel olarak korunmalarını sağlamayı; taahhüt ederler.

dair 2. fıkrası, 18 yaşın altındakilere en az üç haftalık yıllık izin verilmesine ilişkin 7. fıkrası ve çocukların bedensel ve manevi tehlikelere karşı korumalarını düzenleyen 10. fıkrası Türkiye tarafından onaylanmamıştır.⁶⁸

Türkiye, şart'ın 7. maddesindeki bazı hükümleri onaylamasa dahi bu hükümlerin de Türkiye'yi bağladığını kabul etmek gerekecektir.

Zira Türkiye BM ocuk Hakları Sözleşmesi'ni⁶⁹ onaylamış ve ocuk Hakları Sözleşmesi usulüne uygun olarak yürürlüğe girmiştir.

ocuk Hakları Sözleşmesi'nin 32. maddesi gereği, taraf devletler *“ocuğun ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte alıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul etmiştir.”*

Yine aynı maddeye göre taraf devletler bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi almak ve bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutarak,

- a. İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit etmek,
- b. Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yapmak,
- c. Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörmek, zorundadırlar.

⁶⁸ Bezci, Füruzan, Avrupa Sosyal şartı ve Türkiye Kollokyumu, Bildiriler ve Tartışmalar-Avrupa Sosyal şartı Karşısında Türk Sosyal Hukuku ve Uygulaması, s. 184-185.

⁶⁹ ocuk Haklarına Dair Sözleşme, RG Tarihi: 27/01/1995, RG Sayısı: 22184, Geçerli Dili: İngilizce, Arapça, ince, İşpanyolca, Fransızca ve Rusça, Depoziter: Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri,

Türkiye'nin İmza Tarihi: 14.09.1990, Onay şekli: Onay Kanunu-Bakanlar Kurulu Kararı,

İhtirazı Kaydı: “Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler ocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T. C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır.”

ocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 09/12/1994, Kanun No: 4058, RG Tarihi: 11.12.1994, RG Sayısı: 22138.

GrldĞi zere, Ŗart'ın ilgili maddesi ile bir takım çekinceler konulsa dahi, Türkiye ocuk Hakları Sözleşmesi gereği kendini Ŗart'ta koruma altına alınan haklar ile yükümlü kılmıştır.

Dolayısıyla, Gözden Geçirilmiş Ŗart'ın 7. maddesi açısından Türkiye'nin koymuş olduğu çekince geçersiz olup, maddedeki yükümlülükler Türkiye'yi bağlamaktadır. (Gerekçe in bkz. 81. dipnot).

5. Sosyal Güvenlik Hakkı (m. 12)

“Sosyal güvenlik hakkı” BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 9.maddesi ile teminat altına alınmış ve madde de *“Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkese sosyal güvenlik hakkını tanır. Bu hak, sosyal sigorta haklarını da içerir”* denilmiştir. Ayrıca 1982 Anayasası'nın 60.maddesinde de herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve devletin bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alacağı ve teşkilatı kuracağı belirtilmiştir.

Ŗart *“sosyal yardım ve sosyal güvenlik”* konularını iki farklı madde altında düzenlemiş ve farklı yükümlülükler getirmiştir. Komite, 12. ve 13. maddelere nezaret etme ve bunları yorumlama amacıyla yardımları sosyal güvenlik ve sosyal yardım olarak sınıflandırmak üzere ölçütler belirlemiştir. Ulusal hukukun bir yardıma ilişkin yaptığı sınırlandırma nihai olmak zorunda değildir. Genel rejimler ile mesleki rejimlerden oluşan sosyal güvenlik sistemi, 12. madde bağlamında *belirli beklenmedik olaylar (hastalık, iş maluliyeti, analık, aile yükümlülükleri işsizlik, yaşlılık, ölüm, dul kalma, mesleki kazalar ve hastalıklar)* ile ilişkili primli, primsiz ve bunların birleşiminden oluşan (karma) yardımları kapsamaktadır. Ancak beklenmedik olaydan kaynaklanabilecek ihtiyaç durumunu iyileştirmek amacını taşıyan yardımları kapsamaz.

13. madde bağlamındaki sosyal yardım ise ne belirli bir riski kapsayan bir sosyal güvenlik rejimine ilişkin herhangi bir yelik Ŗartı ne de mesleki faaliyet veya prim ödeme koşulu aranmaksızın tamamıyla bireysel ihtiyaç bazında verilen yardımları ilgilendirmektedir. Yardım ilgili kişinin yeterli kaynaklara sahip olmasını sağlayan herhangi bir sosyal güvenlik yardımının bulunmadığı durumlarda verilmektedir.⁷⁰

⁷⁰ iekli, *Avrupa Sosyal Ŗartı-Temel Rehber*, s.165-166.

12. ve 13. madde arasındaki farka ilişkin yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, lkemizdeki Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) Emekli Sandığı, Bağ-kur (bu kurumlar aynı çatı altında birleştirilmiştir) isimleriyle bilinen sosyal güvenlik kurumları 12. madde, yeşil kart,⁷¹ gibi hizmetlerin ise 13. madde kapsamında şart ile ele alındığını söylemek mümkündür.

6. Sosyal ve Tıbbi Yardım Hakkı (m. 13)

şart'ın 6. maddesi ile taraf devletler *“sosyal ve tıbbi yardım hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamayı”* ve bu hususa ilişkin etkin önlemleri almayı kabul etmişlerdir.

Buna göre taraf devletler;

1. Yeterli olanağı bulunmayan ve kendi çabasıyla veya başka kaynaklardan, özellikle bir sosyal güvenlik sisteminden yararlanarak böyle bir olanak sağlayamayan herkese yeterli yardımı sağlamayı ve hastalık halinde bunun gerektirdiğı bakımı sunmayı;

2. Böyle bir yardım görenlerin, bu nedenle siyasal ve sosyal haklarının kısıtlanmasını önlemeyi;

3. Herkesin, kişisel veya ailevi mahrumiyet halini önlemek, gidermek ya da hafifletmek için gerekebilecek öneri ve kişisel yardımları uygun kamusal ya da özel hizmetler eliyle alabilmesini sağlamayı;

4. Bu maddenin 1. 2. ve 3. fıkralarında değinilen hükümleri, lkelelerinde yasal olarak bulunan diğer kit tarafların vatandaşları ile kendi vatandaşlarını eşit tutarak, 11 Aralık 1953'te Paris'te imzalanmış olan Avrupa Sosyal ve Tıbbi Yardım Sözleşmesi ile stlendiğı yükümlülükler çerçevesinde uygulamayı, taahhüt etmişlerdir.

Sosyal ve Tıbbi Yardım Konusunda Avrupa Sözleşmesi ve Ek Protokol⁷² ile taraf devletlerden her biri, kendi ülkesinin bu Sözleşme'nin uygulanacağı bölümlerinde kanuna uygun olarak bulunan ve yeterli

⁷¹ Hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayanları kapsayan sosyal yardım sistemi.

Konuya ilişkin, 13/8/1992 tarihli ve 21314 sayılı *Resm Gazete'*de yayımlanan deme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşılanması ve Yeşil Kart Uygulaması Yönetmeliğı bulunmakta olup, ilgili yönetmelikte 22.12..2004 tarihinde (RG No: 25678) değişiklik yapılmıştır.

⁷² Karar Sayısı: 7/11753, 25 Mart 1976.

geçim olanaklarından mahrum olan diğer Sözleşen Tarafların vatandaşlarını, ülkesinin o bölümünde yürürlükte olan mevzuatın öngördüğü sosyal ve tıbbî yardımdan kendi vatandaşlarıyla aynı şekilde ve aynı koşullar altında yararlandırma taahhüdünde bulunmuşlardır.

Türkiye’de hem Şart’lara hem de Sosyal ve Tıbbi Yardım Konusunda Avrupa Sözleşmesi’ne imza koyarak, hem kendi vatandaşlarına hem de yabancılara “*Sosyal ve Tıbbi Yardım Hakkı*”nı sağlama konusunda yükümlülük üstlenmiştir.

Avrupa Sosyal ve Tıbbi Yardım Sözleşmesi’ne taraf olmayan hükümetlerin, diğer taraf devletlerin vatandaşları söz konusu anlaşmanın hükümleri ile uyumlu bir muamelede bulunmak koşuluyla Şart’ı bu paragraf açısından onaylayabileceklerdir.⁷³

7. Ailenin Sosyal, Yasal ve Ekonomik Korunma Hakkı (m. 16)

16. madde taraf devletleri toplumun en temel birimi olan aileyi sosyal, yasal ve ekonomik açıdan korumakla ve gerekli önlemleri almakla yükümlü kılmıştır.

AİHS’nin 8. maddesi ile de “*aile hayatının korunması*” öngörülmüştür.

Ancak “*aile*” kavramı dar olarak yorumlanmamalıdır. Aile kavramının her zaman evliliğe dayanan ya da aralarında kan bağı olan insanlar olarak algılanmaması gerekmektedir.

AİHM vermiş olduğu kararlarda, her davadaki bilgilere bakarak aile hayatının var olup olmadığına karar vermektedir. Uygulanan genel prensip, *ilgili taraflar arasında yakın kişisel bağlar* olup olmadığıdır. Özellikle son zamanlarda AİHM giderek daha çok sayıda ilişkiyi aile hayatı kavramı içinde 8.maddenin koruması altına almaktadır.⁷⁴

Mahkeme, 18 Aralık 1998 tarihli Johnston-İrlanda Davası’nda “*çocukları ile beraber yaşayan evli olmayan çiftleri*” aile saymıştır.

Yine 24 Nisan 1996 tarihli Boughanemi-Fransa davasında mahkeme “*8.maddenin dayandığı aile hayatı kavramının, bir arada yaşamasalar*

⁷³ Çiçekli, *Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber*, s.170.

⁷⁴ Kilkelly, Ursula, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8.Maddesi Uygulanmasına İlişkin Kılavuz- Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı, İnsan Hakları El Kitabı*, No:1, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 87, s. 15.

bile, çocuk meşru olsun olmasın, bir anne veya baba ve çocuğu arasındaki bağı kapsadığını” belirtmiştir.

Mahkeme kararlarında aile kavramı oldukça esnekleştirilmiştir. 26 Mayıs 1994 tarihli Keegan-İrlanda davasında *“aile hayatı kurma potansiyeli”* aile kavramı için yeterli sayılırken, 19 Mayıs 1992 tarihli Kerkhoven-Hollanda davasında iki kadın ve birinin AİD (yapay döllenme) yöntemiyle doğurduğu çocuğu aile saymıştır.

Avrupa Şartı ve Gözden Geçirilmiş Şart’ın, AİHS’nin eki olduęu⁷⁵ sabittir. Bu nedenle AİHM’nin aile kavramını, kanaatimizce Şart’ta bahsedilen aile kavramını belirlerken de kullanmak gerekmektedir.

8. Çalışan Göçmenlerin ve Ailelerinin Korunma ve Yardım Hakkı (m. 19)

Max Frisch *“Biz işgücünü çağırdık, ama gelen, insanlardı”*⁷⁶ diyerek göçmen işçileri anlatmıştır.

Çalışmak için başka ülkelere giden işçilerin, sadece iş gücü olarak değil, insan olarak anlaşılmaması ve bir takım temel insan haklarına sahip olduğu düşüncesi ile hareket edilmiş, göçmen işçilerin ve ailelerinin korunması ve yardım hakkı düzenlenmiştir.

19. maddeyi ifade etmeden önce, aynı Şart’ın 18.maddesinden bahsedilmesi gerekmektedir.

18. madde ile *“Âkit Taraflar, diğer Âkit Taraflardan herhangi birinin ülkesinde gelir getirici bir iş edinme hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak”* yükümlülüğünü üstlenmişlerdir.

Türkiye 18 ve 19. maddeyi de onaylamıştır.

Sosyal Şartlar’ın genelde ILO sözleşmelerini izleyen normlar olduğu kabul edilmektedir. Ancak Şartlar bazen hiçbir uluslararası sözleşmede ya da tavsiye kararında yer almamış hususlarda da düzenlemeye gitmiştir. İşte bunlardan biri, kazanç getirici faaliyette bulunma hakkıdır. Bu hak kapsamında, yabancı/göçmen işçilerin istihdamını düzenleyen mevzuatları düzenlemek de bulunmaktadır. 18.ve 19.

⁷⁵ Bkz. Ek Açıklama İçin: “Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Haklar İle Temel İnsan Hakları Arasındaki Bağ”.

⁷⁶ Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kollokyumu, Bildiriler ve Tartışmalar, s. 159.

madde, münhasıran bir sözleşmeci devletin vatandaşı, diğ er bir sözleşmeci devletin ülkesine “yasal olarak gittiklerinde” madde hükümlerinin uygulanacağını öngörmüş ve sınırlı bir yaklaşım benimsemiştir. Oysa göçmen işçilere ilişkin ILO Sözleşmeleri, göçmen işçilerin vatandaşı olduğu devlet, ILO Sözleşmelerini imzalamamış bile olsa, onlar hakkında da uygulandığı kabul ederek, geniş bir yaklaşım benimsemiştir.⁷⁷

Ayrıca mülteciler ve vatansızlarda Şart’ta sağılanan güvencelerden faydalanabilmektedirler. “Avrupa Sosyal Şartının Ekine göre, Ėkit Tarafların, Mültecilerin Statüsüne ilişkin 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde tanımlanan şekilde kendi ülkelerinde kalan mültecilere mümkün olduğu ölçüde elverişli muamelede bulunmaları gerekmektedir. Ayrıca, 1 No.lu Protokol ile Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı bu elverişli muameleyi 28 Eylül 1954 tarihli New York Konvansiyonu’nda tanımlanan vatansız kişileri de kapsamak üzere genişletmiştir”.⁷⁸

19. maddedeki “yabancı işçinin ailesi” kapsamına “en azından eř ve 21 yaş altındaki çocukların” girdiğı kabul edilmektedir. Devletler, kendi ülkelerinde yerleşik bulunan göçmen işçilerin ailelerinin bu işçilerle birleşmelerine izin vermeleri gerekmektedir. Çocuklara ilişkin aile birleşmelerinde yaş sınırının 21’den daha aşağı olan durumlarda Komite, uygulamadaki durumu dikkate almakta ve devletlerden 18-21 yaş arası çocukların aile birleşimini kabul ettiklerini ispatlamasını istemektedir.⁷⁹

Ayrıca “göçmen işçilerin aileleri” kavramının kapsamını belirlerken, kanaatimizce AİHS’nin aile yorumunu kabul etmek gerekmektedir.

9. İstihdam ve Meslek Konularında Cinsiyete Dayalı Ayrım Yapılmaksızın Fırsat Eşitliğı ve Eşit Muamele Görme Hakkı (m. 20)

Bu maddede bulunan hak, 1988 Ek Protokolü’nn 1. maddesi ile Avrupa Sosyal Şartı’na eklenmiş, daha sonra da Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nda da yer verilmiştir.

⁷⁷ Demircioğlu, Murat, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kolokyumu-Bildiriler ve Tartışmalar, Göçmen İşçilerin Hakları ve Türkiye, s.159-160.

⁷⁸ Çiçekli, Avrupa Sosyal Şartının Yabancılar a Sağladığı Güvenceler ve Türkiye. http://www.turkaydanismanlik.com/tr/docs/Avrupa_sosyal_sartinin_yabancilara_sagladigi_guvenecer_ve_turkiye.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2008).

⁷⁹ Çiçekli, Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber, s. 188-190.

Âkit taraflar, istihdam ve meslek konularında cinsiyete dayalı ayırım yapılmaksızın fırsat eşitliği ve eşit muamele görme hakkının etkili bir biçimde kullanımını sağlamak amacıyla, bu hakkı tanımayı ve aşağıdaki alanlarda uygulanmasını sağlamayı ve teşvik etmeyi kabul taahhüt emişlerdir.

Taraf devletler madde gereği;

a. İŞe giriş, işten çıkarılmaya karşı korunma ve yeniden işe yerleştirilme,

b. Mesleki yönlendirme, eğitim, yeniden eğitim ve rehabilitasyon,

c. İstihdam koşulları ve ücreti de kapsayan çalışma koşulları,

d. Yükselmeyi de kapsayan meslekte ilerleme, konusunda uygun önlemleri almakla yükümlüdürler.

İŐverenlerin hükümsüz ilan edilmesi muhtemel hususları -bilme-yerek bile uygulaması halinde dahi- caydırıcı önlemleri alması da bu maddenin koruması kapsamındadır.⁸⁰

ILO Sözleşmeleri'nden 100 sayılı EŞit Değerde İŞ İçin Erkek ve Kadın İŞçiler Arasında cret EŐitliĐi Hakkında Sözleşme, 111 sayılı Ayrımcılık (İŞ ve Meslek) Sözleşmesi de benzer konuda düzenlemeler içermektedir. Her iki ILO Sözleşmesi de Türkiye'ce imzalanmıştır. Ayrıca 20.madde, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin 1 ve 2. maddesiyle, AIİHS'nin "*Ayrımcılık yasağı*"na ilişkin 14. maddesiyle, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin "*Ayrımcılık Yasağı*" (m. 2) ve "*Cinsiyet EŐitliĐi*" (m. 3) maddeleriyle de paralel hükümler içermektedir.

CEDAW İle taraf devletler kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için, özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlar başta olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek zorundadırlar.

⁸⁰ Çiçekli, *Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber*, s.196.

V. AVRUPA SOSYAL ŞARTI VE GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ AVRUPA SOSYAL ŞARTI'NIN DEVLETLER TARAFINDAN UYGULANMASI

Ulusal makamların imzalayacakları Şart'ı ve Şart'ın hangi hükümlerini kabul edeceklerine dair seçme hakkı bulunmaktadır.

Gözden Geçirilmiş Şart, temel sosyal ve ekonomik hakları bütün yönleri ile garanti eden tek sözleşme olup, sosyal haklar alanında 1961 tarihli Avrupa Sosyal Şartı'nın boşluklarını telafi etmekte olup, 21. yüzyılın gerçeklerini yansıtan bir Avrupa İnsan Hakları Koruma Belgesi'dir.⁸¹

Şartlar'da çekince konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak devletlerin çekince koyma hakkı bulunmaktadır. Bazı devletler Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yolladıkları açıklamalara çekince adı vermişlerdir. Akıllıoğlu, birçok bakımdan çekincenin Őartla bağdaşmadığını söylemektedir. lkeler maddelere çekince koymamakta, onay dışında bırakmaktadırlar. Onay dışı bırakma ile çekince, denetim açısından önem taşımaktadır. İlke olarak çekince genel nitelikte değilse, ilişkin olduğu nokta bakımından anlaşıma kuralının yerine iç hukuk kuralı geçmektedir. Yani çekince varsa denetim organı değerlendirme yapamayacaktır. Komite'nin vermiş olduğu bazı kararlarda⁸² onay dışı bırakma esasını kabul etmektedir.⁸³

Gözden Geçirilmiş Şart'ın 4. Bölüm C. maddesinde *"Őartta yer alan yükümlülüklerin uygulanmasına ilişkin denetim"* hususunda *"Bu Őartta yer alan hukuksal ykmllklere uygunluk, Avrupa Sosyal Şartı'ndaki ile aynı denetime tabi olacaktır"* denilmiştir. 1998 tarihli Ek Protokolün 6. maddesi -Kabul Edilen Ykmllklere Uygunluğın Denetimi- başlığını taşımakta olup, maddeye göre *"Taraflar, bu Protokolün II. Bölümündeki hükümlerden kabul etmiş olduklarının uygulanmasına ilişkin raporları, Şartın 21. maddesi⁸⁴ uyarınca sundukları raporların içinde sunacaklardır"* denilmiştir.

⁸¹ iekli, Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber, s.82.

⁸² Almanya'nın memurlar açısından iőçi sayılmadıkları ve nedenle Avrupa Sosyal Şartı'nın md.6/4 kapsamı dışında tutulduklarına dair açıklamasını geçerli saymaması, Louzidou davasında AİHM. nin Türkiye'nin çekincelerini geçersiz sayması gibi.

⁸³ Akıllıoğlu, "Avrupa Sosyal Şartı" zerine Bazı Gözlemler.

⁸⁴ Kabul edilmiş hükümlere ilişkin raporlara dair madde.

Gözden Geçirilmiş Şart'ın hükümleri, ilgili kişilerin daha lehte bir muameleye tabi olmalarını sağlayacak; yürürlüğe girmiş ya da girecek olan tek ya da ikili ya da çok taraflı sözleşme, antlaşma ya da anlaşma veya ulusal hukuk hükümlerinin uygulanmasını engellemeyecektir. (Bölüm VI, m. H)

Gözden Geçirilmiş Şart'ın imzası, onayı ve yürürlüğe girmesi ise VI. Bölüm'n K maddesi ile düzenlenmiştir.

Madde de Şart'ın Avrupa Konseyi yesi Devletlerin imzasına açık olduğu belirtilmiştir. Şart onay, kabul ya da uygun bulma Őartlarına tabi olup, onay, kabul ya da uygun bulma belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilecektir.

Avrupa Konseyi yesi  devletin bu Őartla bağlı olma iradesini açıkladıkları tarihten sonra, bir aylık dönemin sona ermesini izleyen ayın birinci gününde Şart'ın yürürlüğe gireceği kabul edilmiştir.

Şart, onu daha sonra onaylayacak her imzacı devlet için onay, kabul ya da uygun bulma belgesinin verildiği tarihten sonraki bir aylık dönemin sona ermesini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir. (Bölüm VI, m. K)

Gözden Geçirilmiş Şart'ta da kolektif Őikâyet⁸⁵ hakkı tanınmış olup, Gözden Geçirilmiş Şart'ın D maddesi "*Kolektif Şikâyet*" başlığı altında düzenlenmiştir.

D. maddesinin 1.fıkrasında Avrupa Sosyal Şartı'na Ek Protokolün kolektif Şikâyet sistemi getiren hükümlerinin Şartı imzalayan ve 1995 Protokolü'n onaylamış olan devletler bakımından, bu Őarttan kaynaklanan ykmllklere de uygulanacaktır, denilmiştir.

2. fıkraya göre Avrupa Sosyal Şartı'na kolektif Şikâyet sistemi getiren Ek Protokol ile bağlı olmayan herhangi bir devlet, bu Şartın onay, kabul ya da uygun bulma belgesini verirken ya da daha sonraki bir tarihte, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bu Őarttan kaynaklanan yükümlülüklerinin denetlenmesinde, anılan Protokolde ngrlen usullerin kullanılmasını kabul ettiğini bir bildirimle açıklayabilmektedir.

⁸⁵ 1995 tarihli Ek Protokol ile kabul edilmiş olup, 1 Temmuz 1998'den beri yürürlüktedir. Ancak Türkiye, kolektif Şikâyet sistemini ngren bu protokolü (3. Protokol) imzalamamıştır. Ek açıklama için bkz. Denetim mekanizmaları bölümüne.

VI. TÜRKİYE'NİN ŐARTLARA DAİR ÇEKİNCELERİ VE TÜRKİYE'NİN SOSYAL POLİTİKALARININ AB POLİTİKALARI İLE UYUMU

Sosyal haklar açısından en kapsamlı uluslararası sözleşme olan Gözden Geçirilmiş Şart, grevli-toplu sözleşmeli sendikal haklar yanında toplam 31 maddede hemen hemen tüm ağdaş sosyal hakları içermektedir.⁸⁶

Ancak Türkiye, uluslararası belgelerde yer alan sosyal politika kurallarını düzenlemek ve uygulamak konusunda oldukça isteksiz davranmaktadır.

Gülmez, *“Türkiye, geleneksel olarak insan hakları belgelerini ancak ulusal mevzuatla uyum içinde bulunduğu ve pozitif hukukun değiştirilmesini gerektirmediği zaman onaylama politikası izlediğinden ve Sosyal Şart'ın onaylanmasında da bu politikadan ayrılmadığından, Şart'a konulan çekinceleri, sosyal hukukumuzun Avrupa Sosyal Hukuku karşısındaki düzeyinin bir göstergesi olarak değerlendirmek yanlış olmaz”* demektedir.

Avrupa Sosyal Hukuku ve Avrupa Sosyal Politikaları ile Avrupa Sosyal Şart'ının ve Gözden Geçirilmiş Sosyal Şart'ın bağlantısını açıklamak gerekmektedir.

Avrupa Sosyal Őartları, AB anlaşmaları ve AB Anayasası ile AB hukukunun bir parçası haline getirilmiştir. Şart'ların her ikisi de AB tarafından referans belgeler kabul edilmekte, AB Anayasası doğrudan atıfta bulunarak, Őartlara anayasal bir değer kazandırmaktadır.⁸⁷

AB Anayasası, AB'yi temel insan hakları üzerine kurulu bir birlik olarak tanımlamakta ve sosyal hakları geleneksel insan hakları kapsamında kabul etmektedir.⁸⁸

AB Anayasası sosyal politikalar açısından oldukça önemlidir. Anayasa'nın en önemli olan yönlerinden biri, Avrupa Temel Haklar Şart'ını tamamen Anayasa'nın ikinci bölümüne aktarmasıdır. Ancak AB Sosyal Politikasının kaynaklarını incelerken ye devletlerdeki sosyal politika ve sosyal mevzuatın da dikkate alınması gerekmektedir.

⁸⁶ elik, *Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye'nin çekinceleri*, s. 91.

⁸⁷ elik, *Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye'nin çekinceleri*, s.96.

⁸⁸ elik, *ABAnayasası: Sosyal Haklar Açısından Kaçırılan Bir Fırsat*, *Türk-İş Dergisi*, Mayıs-Haziran 2005, S:367. http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/AB%20Anayasasi%20iscisi%20Haklari%20Acisindan.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2008)

dir. Çünkü AB organlarının düzenleme yetkisinin olmadığı pek çok durum ulusal mevzuatlarca düzenlenmiştir. AB üyesi devletler sosyal devlet⁸⁹ modeline sahiptir ve AB lkelerindeki sosyal ve sendikal hakların řu an var olan en ileri kurallar ve uygulamalar olduğu kabul edilmektedir.⁹⁰

AB Anayasası'na dair metnin Hollandalı ve Fransız seçmenlerce reddi nedeniyle AB Anayasasının oluşturulmasına dair çalışmalar ke-sintiye uğramıştır. Bu nedenle AB Anayasası'nın bazı unsurlarından vazgeçilerek, yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu yeni oluşum Re-form Anlaşması veya son şeklini aldığı AB zirvesine istinaden Lizbon Anlaşması olarak isimlendirilmekte ve anlaşmanın 2009'da yürürlüğe girmesi öngörülmektedir. Lizbon Anlaşması *Temel Haklar Sözleşmesi açısından önem taşımakta ve Şartlarla koruma altına alınan haklar açısından bir takım etkiler doğurmaktadır*. Lizbon Anlaşması ile Temel Şartlar Sözleşmesi'ne atıfta bulunulmakla yetinilerek, Temel Şartlar Sözleşmesi metnin içinde ve hatta eklerinde bile yer almayacaktır. Ancak atıf nedeniyle Temel Şartlar Sözleşmesi bağlayıcılık kazanacaktır.⁹¹ Ancak bu sözleşmenin sosyal haklar açısından bir takımlar sakıncalar doğurması muhtemeldir. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan üyelik süreci, 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi'nde tam üyelik müzakerelerinin başlatılması kararı ile yeni bir ivme kazanmıştır. Özellikle tarama sürecinde, Avrupa Birliği mevzuatı ile uyumlu olmayan yasaların gözden geçirilmesi ve uyumlu hale getirilmesi çalışmaları başlamıştır. AB ile müzakere sürecinde *“sosyal politika ve sendikal haklara ilişkin konular, siyasi kriterler bölümü ile müktesebatın 13. başlığı olan “Sosyal Politika ve İstihdam” başlıklarında müzakere edilecektir*. Ancak Sosyal Politika ve İstihdam başlığının müzakerelerinde ciddi sorunlarla karşılaşılması

⁸⁹ Ekonomiye sosyal amaçlarla müdahale eden devlet, sosyal devlettir. Bu tür devlet, gelir dağılımında adaleti gerçekleştirmek, sosyal güvenlik sağlamak gibi sosyal amaçlar yanında bunlarla çok yakın ilişkili görülen yaşam düzeyini yükseltmek, maddi olanaklar sağlamak, ulusal geliri arttırmak, kalkınma amaçlı yatırım yapmak gibi ekonomik amaçlara da sahiptir. (Prof. Dr. Rafet Evyapan, Atatürk ve Sosyal Devlet, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 43, C. XV, Mart 1999.)

⁹⁰ Çelik, Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Gelişimi, Kapsamı ve Türkiye'nin Uyum Süreci-1.

http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/AB%20Anayasasi%20isci%20Haklari%20Acisindan.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2008)

⁹¹ İngiltere Temel Şartlar Sözleşmesi'nin Avrupa Adalet Divanı'na İngiliz çalışma yasalarına ya da sosyal güvenlikle ilgili yasalara dahil edilmeyeceği konusunda yazılı bir teminat almıştır.

beklenmektedir ki, bu başlık altında kadın erkek-eşitliği, işçi sağlığı, çalışma koşulları gibi bireysel çalışma hukukuna dair hususlar günde-me gelecektir. Sendika, toplu sözleşme ve grev hakkı gibi kolektif hak-lar ise siyasi kriter başlığı altında görüşülecektir. AB Uyum sürecinde anayasa değişiklikleri ve “uyum paketleri” içinde en az yer verilen alan, Türkiye’nin sosyal hukuk ve sosyal politikalarına dair düzenlemeler-dir.⁹²

AB sosyal politikalarının Türkiye’de nasıl yorumlanacağı ve uyu-munun sağlanacağı konusunda sendikaların, işveren örgütlerinin, h-kmetin, AB organlarının ve bilim çevrelerinin farklı bakış açılarına sahip oldukları, toplumda yaşanan tartışmalarla ortaya çıkmaktadır.⁹³

“Türkiye Ulusal Programı, sendikal haklarla ilgili düzenlemeler konu-sunda AB Belgelerine, rneğin alışanların Temel Sosyal Hakları Toplu-luk şartı ile 2000 tarihli Avrupa Birliği Temel Haklar şartına yollamada bulunmamıştır... Öte yandan Türkiye Ulusal Programında Avrupa Sosyal şartı’nın sendika ve toplu pazarlık haklarıyla ilgili 5.ve 6. maddelerine çekin-ce koymuş ve henüz bu ekinneyi kaldırmamıştır.”⁹⁴

Sendika kurma hakkı 1982 Anayasası’nın 51. maddesinde düzen-lenmiş olup, madde AB ile uyum çalışmaları nedeniyle 03/10/2001 tarihinde değiştirilmiştir.

Gülmez, sendikal haklarla ilgili yapılan çalışmaları “uyum düzen-lemelerinin üvey evladı” olarak nitelendirmekte ve Türkiye’de yapılan gerek anayasal gerekse yasal düzenlemelerde sendikal haklarla, toplu pazarlık ve grev haklarının AB hukukuna uyumunun sağlanması hu-susunun görmezden gelindiğini söylemektedir.

Sendikal haklarla, toplu pazarlık ve grev hakkının önündeki enge-lin kaldırılması için öncelikle şartların 5 ve 6. maddelerinin Türkiye’ce onaylanarak yürürlüğe sokulması gerekmektedir.

Ayrıca kolektif şikâyet usul kabul edilmeli, Anayasa’nın 51. maddesinin 5. fıkrasındaki sendika özgürlüğünün evrensel ilkeleri-

⁹² elik, Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Gelişimi, Kapsamı ve Türkiye’nin Uyum Süreci-2. http://paribus.tr.googlepages.com/a_celik2b.pdf (Erişim Tarihi: 10.01. 2008)

⁹³ elik, AB Sürecinin En Uyumsuz Alanı: Sosyal Haklar. <http://www.birikimdergi-si.com/birikim/dergiyazi.aspx?did=1&dsid=167&dyid=2867> (Erişim Tarihi: 10.01. 2008)

⁹⁴ Gülmez, Uyum Düzenlemelerinin vey Evladı: Sendikal Haklar.

le bağdaşmayan “işçiler ve işverenler aynı zamanda birden fazla sendikaya ye olamazlar” kuralı kaldırılmalıdır. Toplu Pazarlık ve Grev hakkına ilişkin yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Toplu görüşme hakkına dair kamu görevlileri arasında kamu erkini kullananlar ve kullanmayanlar yönünden bir ayırım yapılması ve tüm çalışanlar için tanınmaması (m. 53/3), aynı işyerinde, aynı dönem için *birden fazla toplu iş sözleşmesi yapılabilmesi* ve uygulanabilmesi (m. 53/4) gibi hususlar öncelikle şart ve ILO sözleşmeleri ile uyumlu hale getirilmelidir.⁹⁵

Yasalarda yapılması gereken düzenlemeler tabii ki bu kurallarla sınırlı değildir. İş Yasası, Sendikalar Kanunu gibi pek çok kural uluslararası belgelere aykırılık teşkil etmektedir. Sadece fikir edinilebilmesi açısından burada kısmen yer verilmiştir.⁹⁶

Sonuç olarak şunu demek mümkündür, “AB sosyal politika yönergelerinin hemen hemen hepsi (istisna bazı hükümler hariç) Türk iş hukukundan ileridir. Son birkaç yılda i hukuka aktarılmaya çalışılan yönergelerin içeriği ortadadır: İşçi sağlığı standartlarının yükseltilmesi, kadın-erkek ayrımcılığının ve ayrımcılığın yasaklanması, toplu işçi çıkarma ve iflas durumunda işçinin korunması, ebeveyn izni, yıllık ücretli izin, işçilere danışılması ve onların bilgilendirilmesi bu yönergelerin belli başlılarıdır... Hkmetler, AB ve ILO normlarının gereği olan sendikal haklar konusunda gerekli adımları atmazken, bireysel iş hukuku alanında var olan işçi haklarının sınırlandırılmasında, AB’ye uyum bahanesine başvurmaktadırlar...2004 İlerleme Raporu, sendikal hakları açıkça insan hakları ve temel özgürlükleri kapsamında ele almış ve bu hakların ILO standartlarına ve Avrupa Sosyal şartına uygun olması gerektiğini vurgulamıştır. 32 Rapor ILO standartlarına atıf yapmış ve Türkiye’nin ILO standartlarını karşılamaktan uzak olduğunu ve toplu sözleşme ve grev hakkına ilişkin sınırlamaların varlığını koruduğunu vurgulamıştır. 2004 İlerleme Raporu tereddütsüz bir biçimde Türkiye’nin önüne sendikal hak ve özgürlüklerle ilgili tamamlanması gereken siyasi ölçütler koymuştur. Komisyon bu konuda ILO standartlarına atıf yaparak, ILO standartlarını AB yeliği için bir çeşit siyasal kriter haline getirmiştir.”⁹⁷

⁹⁵ Gülmez, Uyum Düzenlemelerinin vey Evladı: Sendikal Haklar.

⁹⁶ Konuya ilişkin ayrıntılı açıklamalar için, bkz. Gülmez, , Uyum Düzenlemelerinin vey Evladı: Sendikal Haklar.

⁹⁷ elik, AB Emeğe Zararlı mı? <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx?did=1&dsid=169&dyid=2895> (Erişim Tarihi: 03.11.2007).

VII. SOSYAL DIşLANMIşLIK VE SOSYAL İÇERME

Gözden Geçirilmiş şartın 30. maddesi “*Toplumsal dışlanma ve yoksulluğa karşı korunma hakkı*”nı düzenlemektedir.

Maddede âkit devletlerin, toplumsal dışlanma ve yoksulluğa karşı korunma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla,

a. Toplumsal dışlanma ve yoksulluk durumunda yaşayan ya da bu duruma düşme tehlikesinde olan kişilerin ve ailelerinin, özellikle istihdam, konut, eğitim, öğrenim, kültür ile sosyal ve tıbbi yardım olanaklarına fiilen ulaşmalarını teşvik edecek genel ve eřĖml bir yaklaşım çerçevesinde önlemler alması,

b. Bu önlemlerin, uyarlanmasını sağlamak amacıyla gerektiğinde gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Maddenin amacının anlaşılabilmesi için öncelikli olarak sosyal dışlanma ve sosyal içerme kavramını tanımlamak gerekmektedir.

İlk kez Fransa’da 1970’li yıllarda kullanılmaya başlayan sosyal dışlanma kavramı “*toplumda yoksulların dışında, suçluları, madde bağımlılarını, farklı etnik kökenden gelenleri, uyum sorunu çekenleri ve sosyal koruma kapsamı dışında kalanları kapsamakta ve bu grupların toplum tarafından dışlandıkları kabul edilmektedir. Ancak bu dışlanma kavramı ülkeden ülkeye, kültürden kültüre değişim gösterebilmekte olup, dışlanmış grubu genişletmek mümkündür. Özellikle gelişmekte olan toplumlarda kadının da sosyal dışlanması söz konusudur. Ayrıca sağlık, konut, temel eğitim, temiz su gibi imkânlardan faydalanamayan gruplar da sosyal dışlanmışlık kapsamı içerisinde yer almaktadır. Ayrıca yurttaşlık haklarının sosyal ve ekonomik fırsatlardan yararlanmayı sağlaması nedeniyle, yurttaşlık haklarından yoksun olma halinde de sosyal dışlanmışlıktan söz etmek mümkün olacaktır. İLO, gelişmekte olan ülkelerde sosyal dışlanmanın bireysel ve toplumsal iki boyutu olduğunu kabul etmektedir. Bireysel olan sosyal dışlanmışlık sadece yoksul olmayı değil aynı zamanda sosyal yalıtılmışlığı, yasal haklara sahip olmamayı ve bu yasal hakları kullanma özgürlüğü’nn engellemesini de içermektedir. Toplumsal olan sosyal dışlanmışlık ise mal edinme ve hizmetlere ulaşmada eşitsizliğin olması, ayrımcılık uygulamaları ve toplumsal eşitsizliklerin yaygın olması halini ifade etmektedir*”.⁹⁸

⁹⁸ Sunal, Onur, Sosyal Dışlanmaya Kuramsal Yaklaşımlar.

Sosyal İçerme ise sosyal dışlanmışlığın karşıtı olan bir kavram olarak karşımıza çıkmakta ve sosyal dışlanmış kesimlerin, sosyal ve ekonomik açıdan yeniden topluma dhıl edilmesini öngörmektedir.

Mart 2000 Lizbon Konseyi, Avrupa Birliği’nde yoksulluk ve sosyal dışlanmanın kabul edilemez düzeylere ulaştığı tespitini yapmış ve Konsey 2010 yılı itibariyle Avrupa Birliği’nde yoksulluk ve sosyal dışlanmaya son vermek için açık işbirliği yönteminin benimsenmesini kararlaştırmıştır. Aralık 2000 Nice Zirvesi’nde, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya ilişkin dört temel ortak amaç üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Bu amaçlar:

- Kaynaklara, mallara ve hizmetlere ulaşımı kolaylaştırmak,
- Dışlanma risklerini engellemek,
- En zor durumda olanlara yardım etmek,
- Tüm tarafları harekete geçirmek, olarak sayılmıştır.

ye devletler Temmuz 2003’te, 2003-2005 dönemine ilişkin olarak yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadeleye yönelik yeni eylem planlarını sunmuşlardır.⁹⁹

“AB, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski yüksek olan grupları; işsizler (zellikle uzun dönemli işsizler), tek ebeveynli aileler, yaşlılar(zellikle yalnız yaşayan ve kadın olanlar), çok sayıda ocuk ve yaşlı bağımlısı olan aileler, yoksulluk içinde büyüyen çocuklar (ilerideki dönemlerde yoksunluğın kendini sürekli olarak üreteceği bir grup olarak kilit önemde değerlendirilmektedir), göçmenler, etnik gruplar ve özellikle ingeneler, engelliler, evsizler, insan ticaretine konu olanlar, bakım kurumlarında yaşayanlar, geçimlik tarım yapan aileler ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalan kadınlar olarak kabul etmektedir. Bu grupların sosyal dışlanma yaşadıkları temel olgular ise, istihdamdan dışlanmışlık (kilit öneme sahiptir), eğitimden dışlanmışlık, konuttan dışlanmışlık(hem nicelik hem nitelik anlamında), ulaşım ve sağlık özellikle de uzun dönemli sağlık bakım hizmetlerinden dışlanmışlık olarak sıralanmaktadır... Tüm bu sorunlara karşı, AB, sosyal koruma ve sosyal içerme araçları olarak öncelikli olarak řu politika alanlarını saymaktadır: İşgücü pi-

<http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=65#more-65> (Erişim Tarihi: 11.01.2008).

⁹⁹ Erdoğdu, Seyhan, Sosyal Politikada “Avrupalı” Bir Kavram: Sosyal Dışlanma, alışma Ortamı Dergisi, S. 75, Temmuz- Ağustos 2004. <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=38#more-38> (Erişim:11.01.2008).

yasasına katılımı arttırmak(bu tüm ye devletler bazında en öncelikli politik araç olarak kabul edilmektedir); sosyal koruma sistemlerini modernleştirmek (zellikle hızla yaşlanan nüfus ve değişen istihdam biçimleri karşısında ciddi sorunlar yaşayan emeklilik sistemine ilişkin olarak çalışma yaşamını uzatmak ve bu alanda kamu emeklilik programları yanında özel emeklilik programlarını arttırmak); formel ve mesleki eğitimdeki dezavantajları ortadan kaldırmak; ocuk yoksulluğunu ortadan kaldırmak; insana yakışır barınma koşulları sağlamak; uzun dönemli sağlık bakım hizmetleri, sosyal hizmetler ve ulaşım hizmetlerine erişimi sağlamak; zrl, etnik azınlık ve göçmenlerin topluma olan entegrasyonunu arttırmak ve ayrımcılık ile savaşmak.

Tüm bu politika araçlarının yaşama geçirilmesinde, ye ülkelerin refah devleti yapısındaki farklılıklar kabul edilmekte ve ye ülkeler bağlamında sosyal içerme programlarında rol alacak farklı aktörlere vurgu yapılmaktadır. Bu aktörler, farklı kamu kuruluşları, yerel ve bölgesel yönetimler, farklı sosyal paydaşlar(sosyal taraflar, STK'lar,¹⁰⁰ girişimciler) olarak belirtilmekte ve bunlar arasındaki işbirliğine dikkat çekilmektedir".¹⁰¹

Türkiye, Ortak Ierme Belgesi (JIM) ile 24 Temmuz 2003 tarihli ve 25 178 (Mükerrer) RG'de yayınlanan Ulusal Program'ın "*Sosyal Politika ve İstihdam*" başlığı altında "*Sosyal Dışlanma ile Mücadele*" Topluluk Programının alışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı koordinasyonu ile yürütülmesi karara bağlanmıştır... Türkiye'nin Avrupa Sosyal Dışlanma ile Mücadele Stratejisi'ne dâhil olmasının ilk aşaması olan JIM'in hazırlanmasına ilişkin alışmalar, 3 Aralık 2004 tarihinde Ankara'da Avrupa Komisyonu yetkilileri ile ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarının, sosyal ortakların, sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerin temsilcilerinin katıldığı bir toplantı ile başlatılmış, hazırlanan taslak metne ilişkin olarak Avrupa Komisyonu'nun da talebi ile "*sağlık, eğitim, istihdam, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler, yoksulluk, sosyal güvenlik, kadın-erkek eşitliği, engelliler, çocuklar ve bölgesel farklılıklar*" konularında ilgili kurumların ve Avrupa Komisyonu uzmanlarının da katılımı ile bir dizi teknik toplantı gerçekleştirilmiş ve metnin geliştirilmesi amacıyla karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur.¹⁰²

¹⁰⁰ Sivil Toplum Kuruluşları.

¹⁰¹ Gökbayrak, şenay, Avrupa Birliği'nin Sosyal Koruma Sorunsalı Olarak "Sosyal Ierme Politikaları", *alışma Ortamı Dergisi*, S:80, Mayıs Haziran 2005. <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=61> (Erişim:11.01.2008).

¹⁰² T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve dayanışma Genel Müdürlüğü, Ortak Ierme Belgesi, <http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=91> (Eri-

Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne adaylık sürecindeki ykmllklelerinden biri olan belgenin ekonomi ve işgücü piyasaları durum analizi-ne ilişkin birinci bölümünde Türkiye'de sosyal korumanın kapsamının genişlemesi gereği belirtilirken, bu genişlemenin en önemli engelinin bütçe kısıntısı olduğu ileri sürülmektedir. Sosyal dışlanmaya karşı geliştirilen sosyal içerme stratejilerinde istihdam sorunu ve işsizlikle mücadele en önemli nokta olmaktadır.¹⁰³

Türkiye'ce Ortak İçerme Belgesi'nin hazırlanması ve sosyal dışlanmışlığın ortadan kaldırılabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. AB Anayasası tarafından anayasal atıf yapılan Gözden Geirilmış şart, Türkiye'nin AB Uyum Sürecinde etkin bir rol oynayacaktır.

Ayrıca şartlarda yer alan tüm sosyal ve ekonomik haklar, taraf devletlerdeki kişilerin bireysel ve toplumsal dışlanmasını önlemeye yönelik tedbirlerdir.

VIII. SONUÇ

"Bir devletin uluslararası bir antlaşmaya taraf olması kendi rızası dâhilinde gerçekleşen bir süreci ifade eder. Kısaca, hiç bir devlet bir antlaşmaya taraf olmak yönünde zorlanamayacağı gibi böyle bir ilişki içine giren süjenin taraf olacağı antlaşmanın kendisine ne gibi yararlar sağlayacağı ve ne gibi artılar getireceğı hususuna ek olarak, elde edeceğı yararlar karşılığında hangi yükümlülükleri, borçları stleneceğı, hangi tür yetki devirlerinde bulunacağı konularını irdeleyip, bunların dengelenmesi halinde antlaşmayı onaylayacağı varsayılır. Bir uluslararası antlaşma değerlendirilirken, taraf olmayı düşünen devletin aktif ve pasif hanelerinin dengelerine hassasiyetle eğilmesi, bu gereği sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmek için de antlaşma metninin hassasiyetle değerlendirilmesi gerekecektir.

Antlaşmanın onaylanmasından sonra atılacak adım ise doğal olarak taraf olunan antlaşma i hukukun hangi alanına ilişkin ise antlaşma gereklerinin ilgili mevzuatın içine yedirilmesi, ulusal mevzuatın uluslararası antlaşma ile uyumlaştırılması olacaktır.

şim:11.01.2008).

¹⁰³ Erdoğdu, Seyhan / Gökbayrak, şenay, Sosyal İçerme Belgesinin Düşündürdükleri, <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=42> (Erişim:11.01.2008).

Âkit devlet, ulusal hukukunun antlaşma konusuna ilişkin bölümünde yapacağı iyileştirme ve uyumlaştırma faaliyetleriyle hem kendi hukukunun ve buna baēlı olarak uygulamasının standardını yükseltecek, hem de diēer âkilerle aynı dili konuşur, ortak yarara ve bu yolla kendi yararına hizmet eder duruma gelecektir.”¹⁰⁴

Tüm bu açıklamalar ışığında Türkiye imza koyduēu uluslararası sözleşmelerle kendi mevzuatı arasındaki uyumsuzluēu gidermek ve yklendiēi edimleri yerine getirmek durumundadır.

Özellikle Avrupa Sosyal Şart’ı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nın onay dışı bırakılan maddelerinin de onaylanması gerekmektedir.

Şartların gereklerini yerine getirme de tabii ki her taraf ülkenin kendi koşulları ve ekonomik durumunu dikkate almak gerekecektir. Ancak bu engelin aşılması bu maddelerin onay dışı bırakılması olmayıp, sosyal politikaların üretilerek, engelin aşılması için devletin gerekli çalışmaları yapmasıdır.

Gerek Avrupa Şartı gerekse Gözden Geçirilmiş Şart, AİHS’nin bir eki ve tamamlayıcısı olması nedeniyle, 1982 Anayasası’nın 90/5 maddesi iç hukuk kuralı (onay dışı bırakılan maddeler hariç) haline gelmiştir.

KAYNAKLAR

- Akıllıoēlu, Tekin, “Avrupa Sosyal Şartı” zerine Bazı Gözlemler, www.idare.gen.tr/akillioglu-sosyalsart.htm. (Erişim Tarihi: 27.10.2007)
- Akipek, Serap, Türk Mevzuatının Onaylanan Uluslararası Antlaşmalar İle Uyumlaştırılması Sorunu, <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/fulltext/1647.pdf> (Erişim:11.01.2008).
- Bezci, Füruzan, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kollokyumu, Bildiriler ve Tartışmalar – Avrupa Sosyal Şartı Karşıında Türk Sosyal Hukuku ve Uygulaması, (Türkiye ve Ortadoēu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi/TODAİE), Ankara 1993.

¹⁰⁴ Akipek, Serap, Türk Mevzuatının Onaylanan Uluslararası Antlaşmalar İle Uyumlaştırılması Sorunu, <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/fulltext/1647.pdf> (Erişim:11.01.2008).

- Çelik, Aziz, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye'nin Çekinceleri, Türk-İş Dergisi, S:366, Mayıs-Haziran 2005. http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/Avrupa%20Sosyal%20Sarti%20ve%20Türkiye.pdf (Erişim Tarihi:03.11.2007).
- Çelik, AB Anayasası: Sosyal Haklar Açısından Kaçırılan Bir Fırsat, Türk-İş Dergisi, Mayıs-Haziran 2005, S:367. http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/AB%20Anayasasi%20isci%20Haklari%20Acisindan.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2008)
- Çelik, Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Gelişimi, Kapsamı ve Türkiye'nin Uyum Süreci-1. http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/AB%20Anayasasi%20isci%20Haklari%20Acisindan.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2008)
- Çelik, Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Gelişimi, Kapsamı ve Türkiye'nin Uyum Süreci-2. http://paribus.tr.googlepages.com/a_celik2b.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2008)
- Çelik, AB Sürecinin En Uyumsuz Alanı: Sosyal Haklar. <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx?did=1&dsid=167&dyid=2867> (Erişim Tarihi: 10.01.2008)
- Çelik, AB Emeğe Zararlı mı? <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx?did=1&dsid=169&dyid=2895> (Erişim Tarihi: 03.11.2007).
- Çetin, İzzet, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, (CHP Milletvekili-Makaleler) http://www.tbmm.info/modules.php?name=article&lang=tr&uid=izzetcten&file=index_detay&idMArticle=663&PHPSESSID=0defb56aeda92e6a7cbecdef95abd0d3 (Erişim Tarihi: 15.10.2007)
- Çiçekli, Bülent, Avrupa Sosyal Şartı-Temel Rehber, Ankara 2001.
- Çiçekli, Avrupa Sosyal Şartının Yabancılar Sağladığı Güvenceler Ve Türkiye. http://www.turkaydanismanlik.com/tr/docs/Avrupa_sosyal_sartinin_yabancilara_sagladigi_guvenceler_ve_turkiye.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2008).
- Demircioğlu, Murat, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kolokyumu-Bildiriler ve Tartışmalar, Göçmen İşçilerin Hakları ve Türkiye, (TODAİE), Ankara 1993.
- Erdoğdu, Seyhan; Sosyal Politikada "Avrupalı" Bir Kavram: Sosyal Dışlanma, Çalışma Ortamı Dergisi, S: 75, Temmuz- Ağustos 2004. <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=38#more-38> (Erişim:11.01.2008).
- Erdoğdu, Seyhan/GÖKBAYRAK, Şenay; Sosyal İçerme Belgesinin Düşündürdükleri, <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=42> (Erişim:11.01.2008).
- Evyapan, Rafet, Atatürk ve Sosyal Devlet, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 43, C. XV, Mart 1999.) http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/evyapan_sosyal_devlet.pdf (Erişim:11.01.2008).

- Fuchs, Klaus, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kolokiyumu-Bildiriler ve Tartışmalar- Avrupa Sosyal Şartı. (TODAİE.), Ankara 1993.
- Gökbayrak, Şenay, Avrupa Birliği'nin Sosyal Koruma Sorunsalı Olarak "Sosyal İçerme Politikaları", alışma Ortamı Dergisi, S:80, Mayıs Haziran 2005. <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=61> (Erişim:11.01.2008).
- Gülmez, Mesut, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kolokiyumu-Bildiriler ve Tartışmalar-Kollokyum Sunuş Konuşması, (TODAİE.), Ankara 1993.
- Gülmez, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kollokyumu, Bildiriler ve Tartışmalar - Toplu Pazarlık ve Grev Hakları ve Türkiye. (TODAİE.), Ankara 1993.
- Gülmez, Uyum Düzenlemelerinin vey Evladı: Sendikal Haklar, Türkiye Barolar Birliği Paneli-Anayasa ve Uyum Yasaları, 13-14 Aralık 2002. <http://www.barobirlik.org.tr/yayinlar/makaleler/AB-UYUM%20Mesut%20G%FClmez.DOC> (Erişim Tarihi: 07.01.2008)
- Işıklı, Alpaslan, Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye Kolokiyumu-Bildiriler ve Tartışmalar-Sendika Hakkı ve Türkiye, (TODAİE), Ankara 1993.
- Kilkelly, Ursula, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. Maddesi Uygulanmasına İlişkin Kılavuz- zel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı, İnsan Hakları El Kitabı-No:1,Türkiye Barolar Birliği Yayınlar:87.
- Sunal, Onur; Sosyal Dışlanmaya Kuramsal Yaklaşımlar. <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=65#more-65> (Erişim Tarihi: 11.01.2008).
- zman, M. Aydoğan, "Avrupa İnsan Hakları Divanı'nın 1979 Yılında Verdiği Kararlar".
<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1978-35-01-04/AUHF-1978-35-01-04-Ozman.pdf> (Erişim Tarihi: 04.01.2008)
- T. C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve dayanışma Genel Müdürlüğü, Ortak İçerme Belgesi. <http://www.sydgm.gov.tr/sydtf/web/gozlem.aspx?sayfano=91> (Erişim:11.01.2008).

Türkiye Barolar Birliği Dergisi'ne
abonelik için;

arayın: **[0212] 210 0 110**

ya da tıklayın:

www.abonet.net

abonet

istediğiniz dergi kapak fiyatıyla adresinize teslim

tel: (0212) 210 0 110 ♦ faks: (0212) 222 27 10